

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน
วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น"

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกดังต่อไปนี้ พระร่วงจากบทละครว่าเรื่องพระร่วง
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระอภัยมณีจากนิทานคำกลอนเรื่อง
พระอภัยมณีของสุนทรภู่ ขุนแผนจากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย หนุมานจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจากหนังสือเรื่องราชาธิราชของเจ้าพระยา
พระคลัง (หน) และจูล่งจากหนังสือเรื่องสามก๊กของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ปรากฏผล
การวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน
วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เสนอในรูปความเรียง

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏจากหนังสือเรียน
วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับที่ปรากฏจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ เสนอในรูปตาราง
ประกอบความเรียง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน
วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. บทละครรำเรื่องพระร่วงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระร่วง เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนที่ใช้
เป็นบทเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นั้น มีชื่อเรียกว่า บทกลอนเรื่องขอมคำดิน พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวไว้ในคำนำว่า

บทกลอนเรื่องขอมคำดินนี้ เดิมทีที่จะเกิดนึกแต่งขึ้นก็คือ ได้จับแต่งเรื่องตำนานสำหรับ
งานแสดงตำนานเสือป่าปี ร.ศ. 131 พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระดำรงราชานุภาพ
ผู้มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยข้าพเจ้าในแผนกคณิศวศาสตร์และตำนานต่าง ๆ ... ทรงเลือกเรื่อง
ขอมคำดินมาให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้แต่งเป็นคำสันนิษฐาน ที่ใดไม่มีหลักฐานก็ว่าไปตาม
ความเห็นของตนเอง... แต่หวังใจว่าจะไม่เป็นแต่สำหรับอ่านเล่นอย่างเดียว หวังใจว่า
จะเป็นเครื่องบำรุงใจให้ผู้อ่านรำพึงถึงตำนานแห่งชาติไทยเรา และให้รู้สึกว่ชาติเรา
ไม่ใช่ชาติที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นชาติเก่าอันมีตำนานดีมาแล้ว จะได้แลเห็นว่าชนกของเราได้
พยายามตั้งตนเป็นอิสราภาพ พ้นจากความเป็นข้าของพวกขอมซึ่งเป็นชนต่างชาติต่างภาษา
ได้อย่างไร และเราทั้งหลายจะได้มีมานะตั้งใจรักษาความเป็นไทยแห่งชาติเราอันได้มา
โดยยากนั้นไว้ให้มั่นคงอยู่ (บทกลอนละครเรื่องขอมคำดิน : คำนำ)

พระร่วง เป็นแบบอย่างของบุคคลผู้มีความเสียสละและมีความรับผิดชอบอย่างสูง
ยอมตกระกำลำบาก สละได้แม้ชีวิต เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ในความปกครองของตนพ้นจากความทุกข์
และปลอดภัย

สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ พระร่วงถึง 3 ครั้ง ได้แก่

1. บทกลอนละครเรื่องขอมคำดิน
2. บทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง
3. บทละครเรื่องพระร่วง

การที่ทรงพระราชนิพนธ์ถึง 3 ครั้ง ก็เพราะทรงพยายามปรับปรุงแก้ไข ทำให้เนื้อความสั้นและ
กระชับขึ้น ด้วยมีพระราชประสงค์ให้สมาชิกเสือป่าสามารถแสดงละครได้และสามารถเล่นได้จบ
ในวันเดียวกัน

พระร่วงตอนที่คัด เป็นบทเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นี้ จับตอนตั้งแต่ นักคุ้มกลับไป นครจนจนถึงตอนพระร่วง เสด็จขึ้นครองกรุงสุโขทัย แต่ก่อนที่จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ ขอกล่าว สังเขปตัวเอกในวรรณคดีเรื่องนี้ ซึ่งได้แก่ พระร่วง ดังนี้

พระร่วง

พระร่วง เป็นพ่อเมืองละโว้ มีมารดาชื่อนางจันทน์ พระร่วง เป็นผู้มั่งคั่งมีปัญญาไหวพริบ ตีมาก เมื่อขอมให้นักคุ้มมาทวงส่วนน้ำจากเมืองละโว้ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของขอม พระร่วงได้คิดทำ ภาชนะใช้ดักน้ำขึ้นคล้ายกับชะลอมมีน้ำหนัก เบาตักน้ำได้ไม่รั่ว ใส่ให้นักคุ้มขนน้ำกลับไปเองโดย ชาวละโว้ไม่ต้องเหนื่อยยากขนไปให้ขอม

เมื่อนักคุ้มขนน้ำกลับเมืองแล้ว พระเจ้าพันธุสุริยวงศ์ พระเจ้าแผ่นดินขอมได้รับแจ้ง เรื่องราวต่าง ๆ จากนักคุ้ม จึงทรงวิตกว่าพระร่วงจะตั้งตนเป็นหัวหน้านำไทยที่เป็นข้าขอบ ขัณฑสีมาให้กำเริบขึ้น จึงคิดกำจัดเสีย ได้ส่งนายทหารที่มีฝีมือคือ พญาเดโชนำกองทัพมาจับ พระร่วง

พระร่วงได้ทราบเหตุว่าขอมยกกองทัพใหญ่จะมาจับตนจากนายมันชาวาป่า เกรงว่าตน จะเป็นสาเหตุให้ชาวละโว้ต้องพลอยเดือดร้อนไปด้วย จึงคิดหนีไปบวชที่กรุงสุโขทัยและวางอุบาย ให้นายมันแสรังทำเป็นเดินหลงไปให้ขอมจับและบอกแก่ขอมว่าพระร่วงได้หนีไปสุโขทัยแล้ว ขอม จะได้ไม่เข้าใจมดีละโว้

เมื่อขอมรู้ว่าพระร่วงหนีไปอยู่สุโขทัย ครั้นจะยกกองทัพติดตามไปก็ไม่สะดวก ด้วยเหตุที่ สุโขทัยเป็นราชอาณาจักรไทยอยู่ภายนอกขอบขัณฑสีมาของขอมจะหักดีเอากรุงก็คงยากลำบาก พญาเดโชจึงปลอมแปลงตัวเป็นคนไทย ไปอย่างเงียบ ๆ ลี้ลับคล้ายกับแทรกแผ่นดินไป จึงเรียกว่า "ขอมดำดิน" แต่ครั้นไปถึงสุโขทัยแล้ว ไปพบพระร่วงเป็นภิกษุอยู่ ไม่รู้จักจึงเข้าไปถามหาพระร่วง ฝ่ายพระร่วงเห็นผิดสังเกต เพราะคนแต่งเป็นไทยแต่พูดสำเนียงแปร่ง เป็นขอม จึงกล่าวประวิง เวลาไว้แต่มาตามโยมวัดออกไปจับตัวได้

พระร่วงทำให้ไทยเป็นอิสระภาพจากขอมและได้ครองกรุงสุโขทัยสืบมา

คุณธรรมของพระร่วงจากหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (คุณธรรมข้อ 1)

พระร่วงนั้นแม้ถูกพญาเดโชคิดร้ายหมายชีวิตก็ตาม แต่พระร่วงก็ละเว้นจากการผูกพยาบาท ไม่คิดจะทำอันตรายแก่พญาเดโช ดังเมื่อพวกโยมวัดจะพากันทุบตีพญาเดโช พระร่วงได้ห้ามปราม ดังความว่า "พวกโยมวัดพากันโกรธจะทุบตีเดโชแต่พระร่วงห้ามไว้" (หน้า 130)

นอกจากนี้พระร่วงยังได้ไว้ชีวิตพญาเดโชและส่งตัวคืนแก่ท้าวพันธุสุริยวงศ์ โดยกล่าวว่า

จริงอยู่มีงนี้มีโทษผิด	แต่ชีวิตกูยอมยกให้
กูจะส่งตัวมีงนั้นไซ้	คืนให้ขุนขอมอุบล

(หน้า 131)

2. ความเมตตากรุณา (คุณธรรมข้อ 2)

ในฐานะพ่อ เมืองละโว้พระร่วงมีความเมตตากรุณาต่อชาวเมืองของตนอย่างมาก พยายามหาช่องทาง เพื่อให้ชาวเมืองพ้นจากเคราะห์กรรม ด้วยการให้นายมันพรมน้ำแร่สร้างทำเป็นหลงทางไปให้ขอมจับแล้วบอกกับพวกขอมว่าพระร่วงได้หนีจากละโว้ไปอยู่กรุงสุโขทัยแล้ว กองทัพขอมจะได้ไม่โจมตีเมืองละโว้ ดังความว่า

ขุนขอมรู้ความจะหนีไซ้	คงจะไม่ช่วงชิงบุรีศรี
ชาวละโว้จะได้อยู่ดี	ไม่ต้องบ่นปีพลอยตาย

(หน้า 121)

เมื่อพระร่วงต้องจากไกลมารดา ก็มีความรู้สึกสงสารเห็นใจมารดาเป็นอย่างยิ่ง ดังข้อความว่า

ชลเนตรคลอคลองนองตา	สงสารมารดาอดรัก
อยู่หลังจะนั่งแต่กำสรवल	โหยทวนถึงลูกผูกสมัคร
แต่ไร ๆ ไม่เคยจะหันพักตร์	มาต้องหักใจร้างห่างไป

(หน้า 123)

3. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ (คุณธรรมข้อ 4)

ครั้ง เมื่อพระร่วงทราบข่าวจากนายมั่นว่าพญาเดโชจะมาจับตนไปลงโทษที่นครอม
พระร่วงได้ยอม เสียสละแม้ชีวิตหนีไปสุโขทัยเพียงลำพัง เพื่อไม่ให้ประชาชนส่วนรวมต้องได้รับ
อันตราย ดังคำที่พระร่วงได้กล่าวแก่นายมั่นว่า "ถึงแม้พญาเดโชจะยังคงจงล้างจงผลาญให้
วอดวายก็จะได้ ดายแต่ตัวคนเดียว นะออมนั้น (หน้า 122)

4. การมีสัจจะและความจริงใจ (คุณธรรมข้อ 8)

เมื่อพระร่วงรับที่จะปกครองกรุงสุโขทัย ได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ชาวสุโขทัยว่า
จะปกครองด้วยความเที่ยงธรรม นำพาซึ่งความสุขอิสระให้แก่บ้านเมืองและประชาชน อัน
เป็นการแสดงออกถึงความจริงใจของพระร่วง ดังได้กล่าวไว้ว่า

เราขอปฏิญาณไม่เอนเอียง	จะตั้งจิตให้เที่ยงในทางธรรม
เราจะบำรุงกรุงไกร	ให้ทวยไทยอิสระ เกษมสันต์
ขอพระโคตรรัตนคุณอนันต์	ทั้ง เทวัญ เป็นพยานวาจา

(หน้า 133)

5. ความเป็นผู้มีเหตุผล (คุณธรรมข้อ 10)

เมื่อพญาเดโชปลอมตัว เป็นคนไทยไปจับพระร่วงซึ่งบวชอยู่ที่วัดเจดีย์ใหญ่
กรุงสุโขทัย ได้พบพระร่วงแต่พญาเดโชไม่รู้จัก เข้าไปถามหาพระร่วงแล้วบอกว่าตน เป็นคนไทย
ชาวละโว้มีความจงรักภักดีหวังจะมา เป็นข้ารับใช้พระร่วง แต่พระร่วงใช้ความพิจารณาไตร่ตรอง
แล้วไม่หลงเชื่อ ด้วยเหตุผลที่ว่า

บุรุษนี้อ่างคน เป็นคนไทย	แต่โลนซูดแปร่งแกว่งทำนอง
ชะรอยขอมจะปลอมแปลงมา	เหลือบตาชะแง้แลจ้อง

(หน้า 129)

พระร่วงคิดดังนั้นแล้วจึงลวงพญาเดโชว่า จะไปตามพระร่วงมาพบ แต่พระร่วงได้
ไปตามพวกโยมวัดมา และสามารถจับพญาเดโชซึ่งปลอมแปลงมานั้นได้

6. ความกตัญญูทเวที (คุณธรรมข้อ 15)

พระร่วงเป็นผู้มีความกตัญญูต่อนางจันทน์ผู้เป็นมารดา เมื่อจำเป็นต้องจากไป กรุงสุโขทัย ได้แสดงความระลึกถึงและเป็นห่วงมารดา ดังได้ฝากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้คุ้มครองผู้เป็นมารดา ในความว่า

ขอฝากเทวาอารักษ์	ช่วยพิทักษ์มารดามารศรี
หันหน้ามาก้มอัญชลี	สะอื้นไศกด้วยอาลัย

(หน้า 123)

7. ความประณีตและละเอียดยถิถวัน (คุณธรรมข้อ 18)

พระร่วงแสดงให้เห็นถึงการมีคุณธรรมด้านความประณีตและละเอียดยถิถวัน จะเห็นได้จากการที่พระร่วงวางแผนหนีไปสุโขทัย เพื่อไม่ให้กองทัพขอม เข้าโจมตีเมืองละโว้ พระร่วงจึงได้ออกอุบายให้นายมันผู้เป็นพรานทำเป็นเดินหลงทางไปให้พวกขอมจับตัว แล้วแก้งสารภาพกับพวกขอมว่า พระร่วงได้ขำว่าขอมยกกองทัพจะมาจับตน ก็เกรงกลัวเป็นอย่างยิ่ง จึงรีบหนีไปสุโขทัยแล้ว ดังความว่า

มึงจงแสวงทำเดินหลง	เดินตรง เข้าไปให้ขอมจับ
แล้วจึง เล่าความไปให้แม่ทัพ	ประหนึ่งรับสารภาพจริงใจ
ว่ากูได้รู้ข่าวคราว	สะทกหนาว เกรงกลัวห้าน้อยไม
จึงรีบหลีกหนีไป	สู่แดนสุโขทัยธานี

(หน้า 121)

นอกจากนั้นพระร่วงยังละเอียดยถิถวันแม้เกี่ยวกับการแต่งกาย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้ใดล่วงรู้ถึงแผนการหนี จึงได้แต่งกายเหมือนจะไปเที่ยวป่า ดังความว่า

จัดแจงแต่งองค์ทรงเครื่อง	อร่าม เรืองดังดวงแขไข
เหมือนอย่างจะไปประหาสไพร	เพื่อตัดสงสัยเหล่าทนาย

(หน้า 122)

ในตอนที่จับตัวพญาเดโชมัดไว้ นั้น พระร่วงมีความรอบคอบ ระมัดระวังจึงให้คนตัวพญาเดโช ดังความว่า "พระร่วงสั่งให้คนในตักก็ได้ศาสตราวุธที่ซ่อนมา" (หน้า 130)

8. ความรับผิดชอบ (คุณธรรมข้อ 19)

ในฐานะพ่อเมืองละโว้ พระร่วงแสดงให้เห็นถึงการมีคุณธรรมด้านความรับผิดชอบอย่างดียิ่ง กล่าวคือ เมื่อพญาเดโชนำกองทัพใหญ่เพื่อจะมาจับตัวพระร่วงไปลงอาญา พระร่วงตระหนักดีว่าถ้ายังอยู่ที่เมืองละโว้ต่อไป ชาวเมืองคงต้องต่อสู้ไม่ยอมให้ขอมจับพ่อเมืองไปแน่ และที่สำคัญก็คือชาวเมืองไม่มีความชำนาญในด้านการรบ การที่พระร่วงจะอยู่เมืองละโว้ต่อไปก็เหมือนกับแกล้งทำให้ชาวละโว้ต้องพลอยเสียชีวิตไปด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่พระร่วงยอมไม่ได้ ดังความคิดที่ว่า

อันพวกขอมยกมาครานี้	มุ่งเอาชีวิแต่ตัวกู
แม้กูจะอยู่ต่อต้าน	พวกไทยใจหาญคงต่อสู้
ไหนจะยอมพ่ายแพ้แก่ศัตรู	กูยังอยู่คงประมุขสุดกำลัง
แต่ชาวไทยไม่ซาญการณรงค์	เหลือทะนงสู้ขอมกำลังขลัง
เหมือนแสรงให้ไปตายวายชีวัง	กูจะยังอยู่ไซร้ไม่เข้าที่
จำกูจะหลีกเสี่ยงไป	สู้แดนสุโขทัยกรุงศรี
ขอมรู้ว่ากูไกลบุรี	คงจะไม่โจมตีต่อไป

(หน้า 120-121)

ในตอนที่สุดกับนายมันก็แสดงความรับผิดชอบในฐานะของพ่อเมืองอย่างชัดเจน ว่า "ชาวละโว้ทุกคนก็เหมือนลูกในไส้ของกู ถ้ากูขึ้นอยู่ชาวละโว้ก็คงจะต่อสู้ขอมไม่ยอมให้จับ ก็จะต้องพากันย่อยยับไปด้วยกันเปล่า ๆ ไม่เข้าการเหมือนหนึ่งกูจะแกล้งผลาญลูกของกูดูไม่ดี กูจึงจะหลีกหนีไปเสียแต่ตัวคนเดียวเท่านั้น มันก็จะตัดเหตุเภทพาล" (หน้า 122)

แล้วทุกอย่างก็เป็นจริงดังพระร่วงคาดไว้ เพราะเมืองพญาเดโชได้รู้ว่าว่าพระร่วงหนีไปอยู่กรุงสุโขทัยแล้ว ก็มีได้นำกองทัพเข้าโจมตีเมืองละโว้ เพียงแต่ให้นักคุ้มคุมกองทัพไว้ก่อน ส่วนตัวนั้นปลอมแปลงเป็นไทยติดตามไปจับตัวพระร่วง เพียงลำพังคนเดียว

9. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมข้อ 22)

พระร่วง เป็นผู้ยอมรับและกล้าเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อจะต้องจากมารดา และบ้านเมืองไป ด้วยเหตุการณ์อันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พระร่วงก็สามารถหักห้ามใจและ

กล้าเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วยใจมั่นคง ดังความว่า "ครั้นว่าค่อยคลายหายสะอื้น แข็งขืน
ฝืนจิตมานะใหญ่ ริมจากละโว้เวียงไทย เข้าไปสู่ป่าอารัญ" (หน้า 123)

10. ความมีศรัทธาต่อศาสนา (คุณธรรมข้อ 28)

ในตอนที่คิดมาเป็นบทเรียนนี้ แสดงให้เห็นถึงความมีศรัทธาต่อศาสนาของพระร่วง
อยู่สองตอน คือตอนที่พระร่วงจะจากบ้านและสิ่งต่าง ๆ ไป พระร่วงเชื่อว่าเป็นเรื่องของกรรม
ซึ่งทำให้ตนต้องพรากจากบ้านเรือน ดังความว่า "เหลียวหลังแลดูซึ่งเคหาสน์ เป็นกรรมจำคลาด
จากเคหา" (หน้า 122)

ในตอนที่พญาเดโชขอให้พระร่วงฆ่าเขาเสีย พระร่วงกล่าวว่า "พระร่วงตอบว่า
อย่าโมหันต์ ตัวกูผู้ทรงพรหมจรรย์ จะทำหั้นบั้นมึงได้อย่างไร" (หน้า 131)

แสดงให้เห็นว่าพระร่วงประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด เพราะ
เมื่อพระร่วงเป็นภิกษุ ผู้ทรงความบริสุทธิ์ด้วยรักษาศีล จึงละเว้นที่จะฆ่าพญาเดโช

2. นิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่

พระอภัยมณี เป็นผลงานชิ้นเอกและยาวที่สุดของสุนทรภู่ มีถึง 64 ตอนด้วยกัน
มีความยาวประมาณ 24,500 คำกลอน สุนทรภู่มิชื่อเสียงมากเพราะบทกลอนเรื่องนี้มีคนคิดใจ
อ่านกันมาก

สุนทรภู่มิแนวเขียนแปลกในการแต่งเรื่องพระอภัยมณี เหมือนรวมเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ
หลาย ๆ เรื่องเข้าด้วยกัน เนื้อเรื่องตื่นเต้นมีเวทย์มนต์คาถา ผ่องคดีธรรม มีการทิ้งทวง
แสดงเล่ห์กลการศึกเล็กซึ่ง

ตัวละครในเรื่องประกอบด้วยตัวละครทุกประเภททุกระดับ ตั้งแต่บรรพชิต กษัตริย์
ปีศาจ ยักษ์ นักรบ เด็ก หนุ่มสาว ฯลฯ อุปนิสัยของตัวละครแต่ละตัว สุนทรภู่มิเขียนไว้อย่าง
แนบเนียนน่าศึกษา คล้ายกับมีชีวิตจริง

ฉากที่สุนทรภู่มิกำหนดในเรื่องพระอภัยมณีนั้น ล้วนเป็นฉากที่น่าสนใจชวนให้ตื่น ตื่นตลอด
เวลา มีทั้งฉากในน้ำ ในป่า บนเกาะ พระราชวัง และสนามรบ

สิ่งที่ควรยกย่องสุนทรภู่มากที่สุดก็คือความเป็นจินตกรวิ สุนทรภู่มิได้มีจินตนาการกว้างไกล
และแปลก เช่น เกี่ยวกับเงือก สีสื่อสมุทร ม้ามังกร ซีเปลือย หรือภาพเรืออันใหญ่โตเกินความ

เป็นจริงของโจรสลัด ความสามารถของพระอภัยมณีที่ยิงธนูได้คราวละเจ็ดดอก ล้วนแต่เป็น
เรื่องที่ควรยกย่องชมเชยสุนทรภู่เป็นอย่างยิ่ง

พระอภัยมณียังมีความดีเด่นอีกมากหลายด้านจึง เป็น เรื่องที่มีคนนิยมมากในสมัยนั้น โดย
เฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 4 การพิมพ์แพร่หลายขึ้น คนอ่านหนังสือกันมาก เรื่องพระอภัยมณีจึงเป็นที่
รู้จักกันดีทั่วไป

ในปัจจุบันนี้มีอนุสาวรีย์สุนทรภู่ที่บ้านกร่ำ หาดแม่พิมพ์ อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง
มีรูปปั้นจากวรรณคดีเรื่องนี้ เช่น รูปปั้นพระอภัยมณีเป่าปี่ รูปปั้นนางเงือก รูปปั้นนางผีเสื้อสมุทร
เพื่อเป็นเกียรติอย่างสูงแก่สุนทรภู่จินตกรวีผู้แต่งพระอภัยมณี

พระอภัยมณีตอนที่คิดเป็นบทรเย็นในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นี้ คือตอนพระอภัยมณีกับ
สินสมุทรพบศรีสุวรรณ ก่อนจะนำเสนอฟลการวิเคราะห์ ขอกล่าวสังเขปตัวเอกในวรรณคดีเรื่องนี้
ดังนี้

พระอภัยมณี

พระอภัยมณี เป็นโอรสของท้าวสุทัศน์แห่งกรุงรัตนนา ไปศึกษาวิชาตามเยี่ยงอย่างลูก
กษัตริย์ ณ สำนักอาจารย์ทศปาโมกข์กับพระอนุชาชื่อ ศรีสุวรรณ พระอภัยมณีเรียนวิชาเป่าปี่
ศรีสุวรรณเรียนวิชาการกระบี่กระบอง เมื่อสำเร็จการศึกษากลับไปบ้านเมือง พระบิดากริ้วขมวด
ออกจากเมือง

ระหว่างการเดินทางพระอภัยมณี ศรีสุวรรณพบพราหมณ์สามคนชื่อ โมรา สานน และ
วิเชียร พระอภัยมณีเป่าปี่ให้ฟัง ศรีสุวรรณและพราหมณ์หลบหมด นางผีเสื้อสมุทรได้ยินเสียงปี่
ก็มาอุ้มพระอภัยมณีไปยังถ้ำ พระอภัยมณีต้องตกไป เป็นสามีของนางผีเสื้อสมุทร จนมีบุตรชายคนหนึ่ง
ชื่อ สินสมุทร

เมื่อสินสมุทรอายุได้ 8 ปี ด้วยความช่วยเหลือของเงือกน้ำพระอภัยมณีได้หลบหนี
นางผีเสื้อไปอาศัยอยู่กับฤาษีที่เกาะแก้วพิสดาร และได้นางเงือกเป็นภรรยา ต่อมาท้าวสีลราช
แห่งเมืองผลึกกับนางสุวรรณมาลีธิดามาเที่ยวทะเล ขึ้นมานมัสการฤาษี พระอภัยมณีกับสินสมุทร
จึงขออาศัยเรือไปด้วย เพื่อติดตามหาศรีสุวรรณ แต่เมื่อออกเดินทางนางผีเสื้ออาละวาดจนเรือแตก

ท้าวสิลราชจมน้ำหายไป พระอภัยมณีกับไพร่พลมิได้รับภัยพลัดไปขึ้นเกาะแห่งหนึ่ง นางผีเสื้อติดตามไปพระอภัยมณีจึงจำต้องเป่าปี่ขำนางผีเสื้อ แล้วก็พักอยู่ที่เกาะนั้น ส่วนสินสมุทรได้แบกนางสุวรรณมาลีว่ายน้ำขึ้นเกาะแห่งหนึ่ง และได้โดยสารเรือโจรสuhr่งเดินทางต่อไป แต่หัวหน้าโจรลวนลามนางสุวรรณมาลี สินสมุทรจึงฆ่าเสีย สินสมุทยึดเรือได้แล่นเรือผ่านมาทางเมืองรมจักร เกิดรบกับศรีสุวรรณ สินสมุทรจับศรีสุวรรณได้จึงทราบว่าเป็นอาหลาน จึงพร้อมกันออกติดตามหาพระอภัยมณี ฝ่ายอุศเรนโอรสเจ้าลังกาคุมห้มนางสุวรรณมาลี ได้ทราบว่านางหายไปได้ยกกองเรือออกติดตามพบพระอภัยมณี พระอภัยมณีกับพวกจึงขออาศัยเรือของอุศเรน เรือของสินสมุทรมากับอุศเรนมาพบกัน พระอภัยมณีเป่าปี่เรียกสินสมุทรและขอให้คืนนางสุวรรณมาลีแก่อุศเรน สินสมุทรไม่ยอมจึงเกิดรบกัน อุศเรนแพ้แต่ก็กลับมาต่อสู้อีกครั้ง ถึงยิ่งบาดเจ็บจึงยกทัพกลับลังกา พระอภัยมณีกับพวกเดินทางไปถึงเมืองผลึก ได้ครองเมืองและได้อภิเษกกับนางสุวรรณมาลี

ฝ่ายอุศเรนกับพระบิดาภิธาทัพเรือยกมาตีเมืองผลึกแต่พ่ายกลับไป เจ้าลังกาถูกอาวุธอาการสาหัสแตกทัพไปและกลับไปสวรรคต ส่วนอุศเรนถูกนางวาสิเยาะเย้ยแค้นใจจนอกแตกตาย

นางละเวง น้องสาวอุศเรนคิดทำศึกแก้แค้นโดยลวงขอกำลังจากเมืองต่าง ๆ มีทัพเจ้าละมาน และทัพอื่น ๆ รบกันหลายครั้ง ฝ่ายพระอภัยมณีมีชัยชนะ พระอภัยมณีนำทัพไปตีลังกาตอนแทน แต่พระอภัยมณีและพรรคพวกกลับไปหลงเสน่ห์ฝ่ายลังกาและเข้าข้างลังกาหมด นางสุวรรณมาลีจึงต้องขอกำลังจากเมืองรมจักรและการเวก พราหมณ์โลกเชษฐแห่งเมืองการเวกพยายามแก้ไขเหตุการณ์แต่สุดความสามารถจึงทำพิธีอิธูเชิญฤๅษีเกาะแก้วพิสดารมา เทศนาโปรดทั้งสองฝ่ายจึงสมานสามัคคีกันได้และมีความสุขทั่วกัน ต่างฝ่ายต่างกลับเมือง

ฝ่ายมังคลาโอรสพระอภัยมณีเกิดกับนางละเวง บาดทลวงยุยงให้ก่อการศึกระหว่างญาติอีกครั้งหนึ่ง พระอภัยมณีและนางละเวงช่วยกันปราบโอรสจนบ้านเมืองเรียบร้อย พระอภัยมณีออกบวชเป็นฤๅษี นางสุวรรณมาลีและนางละเวงออกบวชตามด้วย

คุณธรรมของพระอภัยมณีจากหนังสือ เรือนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ความเมตตากรุณา (คุณธรรมข้อ 2)

พระอภัยมณีมีน้ำพระทัย เมตตากรุณา มีความรู้สึกสงสาร เห็นใจผู้อื่นเสมอ เมื่อ สิ้นสมุทร เข้ามามากอดพร้อมร่ำให้หลังจากพลัดพรากจากกันไปนาน ทรงแสดงความสงสารออกมา อย่างชัดเจนว่า

พระชลนัยน์ไหลหลังลงพรingsพราย ประคองกายกอดแอบไว้แนบองค์
สงสารบุตรสุดจะขึ้นสะอื้นอื้น ยังมีทันใดตามตามประสงค์
สุดกำลังจะประหังค้ำรวงศ์ กันแสงทรงโคกชบสลับไป

(หน้า 42)

2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ (คุณธรรมข้อ 4)

พระอภัยมณีทรงมีใจโอบอ้อมอารีต่ออุศเรน เมื่อทราบว่าอุศเรนเป็นคู่หมั้นกับ นางสุวรรณมาลี แม้พระอภัยมณีทรงมีพระทัยรักนางอยู่ก็ตามแต่ก็ยอม เสียสละนางได้เพื่อความ เทียงธรรม และได้พูดปลอบใจอุศเรนให้คลายทุกข์โศก เพราะจะได้อภิเษกกับนางอย่างแน่นอน ดังความว่า "คงได้คู่สู่มสมยมพร อย่าทุกข์ร้อนเลยพระองค์จงสำราญ" (หน้า 43)

3. การไม่พูดปิด ไม่พูดบิดเบือนฯ (คุณธรรมข้อ 7)

พระอภัยมณีทรงกล่าวแต่ เรื่องที่เป็นความจริงด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ดังตอนที่ กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากที่เรือแตกให้สิ้นสมุทรฟัง

พระฟังค่าน้ำพระเนตรลงพรากพราก จะออกปากบีมว่าเลือดตาไหล
จึงเล่าความตามจริงทุกสิ่งไป จนถึงได้โดยสารมาพานพบ

(หน้า 43)

4. การมีสัจจะและความจริงใจ (คุณธรรมข้อ 8)

พระอภัยมณีทรงมีสัจจะและแสดงออกซึ่งความจริงใจดังได้กล่าวกับอุศเรนว่า พระองค์เปรียบ เหมือนงาช้างที่งอกออกมาแล้วไม่มีวันที่จะหกคืนได้ "เราเหมือนงาช้างงอก ไม่หลอกลวง" (หน้า 49)

หรือในตอนที่ทำให้จจะกลับอุศ เรนก็ได้กล่าวยืนยันถึงความจริงใจของคนเองพร้อมทั้ง
 ดักเตือนอุศ เรนถึงการจะต่อสู้กับสินสมุทร ว่า

เป็นความจริงสิ่งสัจย์บรรทัดเที่ยง	ไม่หลีก เลี่ยง เลยพระองค์อย่าสงสัย
แต่จะห้ามตามประสาที่ยังอาลัย	จะชิงชัยสินสมุทรจงหยุดยั้ง
เขาเรียวแรงแข็งขันทั้งสิ้นทัด	สารพัดจะศึกษาวิชาขลัง
ทั้งดูร้ายใจ เหมือนเสือ เหลือกำลัง	ห้ามไม่ฟัง เหมือนทุกคน เป็นจนใจ

(หน้า 51)

5. ความกตัญญู กตเวทิต์ (คุณธรรมข้อ 16)

ในด้านความกตัญญู กตเวทิต์ พระอภัยมณีทรงแสดงออกอย่างชัดเจน เมื่ออุศ เรน
 มีคุณต่อพระองค์ได้ช่วยเหลือให้โดยสารเรือมา ทรงสำนึกในบุญคุณของอุศ เรน ดังจะเห็นจาก
 ข้อความว่า "ประภาสกลางทางสุนทรสอนกุมาร ให้กราบกรานอุศ เรนเจณณรงค์" (หน้า 43)

ทรงกล่าวแสดงความห่วงใยพระชนกชนนีต่อศรีสุวรรณอันแสดงถึงความกตัญญู กตเวทิต์ว่า
 "ยังทุกข์หนึ่งถึงชนกชนนี จะร้ายดีมิได้รู้ถึงหูเลย" (หน้า 45)

เมื่อสินสมุทรไม่ยอมคืนนางสุวรรณมาลีแก่อุศ เรน พระอภัยมณีทรงดักเตือนสินสมุทรด้วย
 การสรรเสริญบุญคุณของอุศ เรน ดังกล่าวว่า

อันองค์อุศ เรนนี้อารีนัก	เธอผูกรักซื่อตรง เหมือนวงศา
พ่อโดยสารท่านก็รับลงเรือมา	จึงเห็นหน้าลูกน้อยกลอยฤทัย
ช่วยบอกความตามแต่แม่ของเจ้า	น้ำใจเขาจะคิดเห็น เป็นไฉน
เธอ เป็นคู่สู้ขอไร	มิใช่ใครนอกนั้นจะกั้นกาง

(หน้า 46)

นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่า

อันรักษาศิลสัจย์กต เวทิต์	ยอม เป็นที่สรร เสริญ เจริญคน
ทรงลักษณะกตัญญูตา เขา	เทพ เจ้าก็จะแข่งทุกแห่งหน
ให้ทุกข์ร้อนงอนหงอทรพล	พระ เวทมนตร์ เสื่อมคลายทำลายยศ
เพราะบิดามาด้วยอุศ เรนนี้	คุณ เขามีมากล้นพันกำหนด
เจ้าทำผิดก็ เหมือนพ่อทรยศ	จงออมอด เอ็นดูพ่อแต่พองาม

(หน้า 49)

นอกจากนี้ยังทรงกล่าววาทะกับอุสเรน เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูทวดเวทีย่างสูง ว่า "ถึงเลือดเนื้อ เมื่อน้องต้องประสพศ ศึกก็คงยอมให้มิได้ทวง" (หน้า 49)

หรือตอนที่ทรงกล่าวตักเตือนอุสเรนไม่ให้รบกับสินสมุทร ยังทรงกล่าวถึงบุญคุณของอุสเรน ด้วยว่า "คุณของท่านเลิศลภพไทร" (หน้า 50)

ทั้งยังกล่าววาทะยืนยันถึงการรำลึกในบุญคุณของอุสเรนอย่างจริงใจว่า "ถ้าลูกยาช้าน้อง จะป้องกัน แม้ท่านพันลูกยาไม่ว่าไร" (หน้า 51)

6. ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง (คุณธรรมข้อ 20)

พระอภัยมณีทรงแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีใจยุติธรรมปราศจากความลำเอียง ดังจะเห็นได้ในตอนที่สินสมุทรจะรบกับอุสเรน พระองค์ทรงวางใจเป็นกลางไม่เข้ากับบุตรหรือผู้มีพระคุณทั้งสองฝ่าย ดังกล่าวว่า "แม้รบสู้ผู้ใดก็ไม่ช่วย จะอยู่ด้วยอนุชาประสาฉัน" (หน้า 51)

7. ความมีศรัทธาคือศาสนา (คุณธรรมข้อ 28)

พระอภัยมณีทรงมีศรัทธาคือศาสนา ทรงแสดงออกถึงความเชื่อเรื่องบาปบุญ ทรงกล่าวกับอุสเรนถึงการที่อุสเรนได้พบกับนางสุวรรณมาลีว่าเป็นเพราะบุญหนุนนำ ดังข้อความที่ว่า "เดชะบุญคุณพระมาปะพบ" (หน้า 43)

ตอนที่พระองค์ได้พบกับศรีสุวรรณได้กล่าวว่า เป็นเพราะกุศลที่พระองค์และพระอนุชาร่วมกันสร้างไว้แต่ปางก่อน ดังกล่าวว่า "หากกุศลหนุนหลัง เราทั้งสอง ได้พบน้องนัคนามารศรี" (หน้า 45)

8. เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

กลอนเสภาขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีมรดกของไทย เรื่องหนึ่ง เป็นที่ติดใจของคนไทยมาช้านาน ประกอบด้วยฝีปากของกวีหลายท่าน ซึ่งล้วนแต่สร้างงานที่ประณีตและเป็นอิสระ จะพบความเป็นไปอย่างไทย ๆ ในวรรณคดีเรื่องนี้อย่างมากมาย เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ตลอดเรื่องมีโวหารที่ดีเด่น ทั้งบทสนทนาได้ตอบระหว่างตัวละครมีความคมคายชวนให้ติดตาม ให้ข้อคิดคติสอนใจได้ดียิ่ง นอกจากนั้นยังมีคุณค่าในแง่การศึกษาถึงชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ ความเชื่อถือของบรรพบุรุษไทยเราจากบทกลอนเรื่องนี้ วรรณคดีสโมสร ในสมัยรัชกาลที่ 6 ยกย่องให้เสภาขุนช้างขุนแผนเป็นยอดแห่งกลอนสุภาพ เพราะมีคุณสมบัติดีเด่น ดังกล่าว นอกจากนั้นตลอดเรื่องยังสอดแทรกคุณธรรมด้านต่าง ๆ ไว้ เช่น ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ การมีสัจจะ ความเมตตากรุณา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ

เสภาขุนช้างขุนแผนคงจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่ปรากฏหลักฐานเด่นชัด
แต่บทเสภาขุนช้างขุนแผนปัจจุบันนี้ส่วนมาก เป็นบทที่แต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในสมัย
รัชกาลที่ 2 โดยได้เค้าเดิมของกรุงเก่าบ้าง แต่งขึ้นใหม่บ้าง เสร็จบริบูรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 3

ในปี พ.ศ. 2460 ทหพระสมุทวชิรญาณได้จัดการชำระหนังสือเสภาขุนช้างขุนแผนขึ้น
โดยได้เลือกเอาสำนวนที่ดีที่สุดมารวมกันจนครบทุกตอน ดังรายละเอียดดังนี้ (สิทธา พิณีจิวาดล
และคณะ 2515: 202-203)

หลายแก้ว เป็นซู้กับนางพิม	เป็นสำนวนของรัชกาลที่ 2
ขุนช้างขอนางพิม	เป็นสำนวนของรัชกาลที่ 3
หลายแก้วไป เป็นขุนแผน และขุนช้างได้นางวันทอง	เป็นสำนวนของรัชกาลที่ 2
กำเนิดกุมารทอง บุตรนางบัวคลี่	เป็นสำนวนของครูแจ้
ขุนแผนขึ้น เรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยา	เป็นสำนวนของรัชกาลที่ 2
ขุนแผนพานางวันทองหนี	เป็นสำนวนของรัชกาลที่ 2
ขุนช้างตามนางวันทอง	เป็นสำนวนของรัชกาลที่ 3
ขุนแผนติดคุก	เป็นสำนวนของรัชกาลที่ 2
กำเนิดพลายงาม	เป็นสำนวนของสุนทรภู่
เจ้าลานช้างถวายนางสร้อยทอง	เป็นสำนวนก่อนสมัยรัชกาลที่ 2
ขุนแผนแก้พระทัยน้ำ	เป็นสำนวนของครูแจ้
ขุนแผนพลายงามจับพระเจ้า เชียงใหม่	เป็นสำนวนของครูแจ้
ขุนแผนพลายงามยกทัพกลับ	เป็นสำนวนของครูแจ้
ถวายนางสร้อยทอง สร้อยฟ้า	เป็นสำนวนของครูแจ้
จระเข้เถรขวาด	เป็นสำนวนของครูแจ้

เรื่องขุนช้างขุนแผนที่นำมา เป็นบทเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นี้ คือตอนหลายแก้ว
แต่งงานกับนางพิม ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงขอกล่าว
โดยย่อเกี่ยวกับตัวเอกในเรื่อง คือ ขุนแผน ดังนี้

ขุนแผน

หลายแก้ว (ขุนแผน) เป็นบุตรขุนไกรพลพายักับนางทองประศรี หลายแก้วเกิดที่จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อเป็นเด็ก หลายแก้ว ขุนช้างและนางพิมพิลาไลยเป็นเพื่อนเล่นกัน เมื่อขุนไกรพลพายักถูกพระราชอาญาประหารชีวิต นางทองประศรีได้พาหลายแก้วหนีไปอยู่เขาชนไก่เมืองกาญจนบุรี เมื่อหลายแก้วอายุได้ 15 ปี ได้บวชเณรที่วัดส้มใหญ่ มีขรัวบุญเป็นผู้สอนวิชา และไปศึกษาต่อที่วัดป่าเลไลยก์ เมืองสุพรรณบุรี ขรัวมีเป็นผู้สอน

หลายแก้วมีโอกาสได้พบกับนางพิมอีกครั้งที่วัดป่าเลไลยก์ เกิดความรักกันขึ้น ต่อมาเณรแก้วได้เรียนวิชาต่อที่วัดแค โดยมีขรัวตาตงเป็นอาจารย์ และต่อมาแอบลักลอบได้นางพิมเป็นภรรยาพร้อมทั้งแอบเข้าหานางสายทองพี่เลี้ยงของนางพิม เป็นภรรยาอีกคน ภายหลังได้แต่งงานกับนางพิม

ต่อมาเมื่อศึกเชียงใหม่ หลายแก้วได้เป็นแม่ทัพยกไป ได้รับชัยชนะ ได้นางลาวทองลูกสาวนายบ้านจอมทองมาเป็นภรรยาอีกคน ครั้นยกทัพกลับกรุงศรีอยุธยา พระพันวษาโปรดให้หลายแก้วเป็นขุนแผน เสร็จราชการเดินทางกลับสุพรรณพร้อมด้วยนางลาวทอง หลายแก้วทราบจากพิมซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นวันทองว่า ขุนช้างออกอุบายว่าขุนแผนตายในที่รบ และตนถูกบังคับให้แต่งงานกับขุนช้างแล้ว แต่ไม่ยอมเข้าเรือนหอ ยังไม่ทันที่ขุนแผนจะจัดการแก้แค้นกับขุนช้าง นางวันทองกับนางลาวทองเกิดวิวาทกันขึ้นด้วยความหึงหวง ขุนแผนโกรธวันทอง พาลาวทองไปอยู่กับนางทองประศรีที่กาญจนบุรี ขุนแผนอยู่เมืองกาญจนบุรีได้ 2 คืน จึงกลับมาสุพรรณอีก ขึ้นเรือนขุนช้างพบนางวันทองนอนอยู่กับขุนช้างก็โกรธ ประจานนางวันทอง แล้วกลับกาญจนบุรี

ต่อมาพระพันวษาโปรดให้ขุนแผนกับขุนช้างฝึกหัดราชการกับจมีนศรี วันหนึ่งขุนช้างขุนแผน ขุนเพชร ขุนราม และจมีนศรี ได้ดื่มเหล้าสาบานเป็นเพื่อนกัน ต่อมาขุนแผนฝากเวรขุนช้าง เพราะต้องไปเฝ้าใช้ลาวทอง ขุนช้างกล่าวโทษว่าขุนแผนหนีเวร จึงเป็นเหตุให้ขุนแผนถูกพระราชอาญา ต้องตระเวนค่าน ส่วนลาวทองถูกกักไว้ในวัง ขุนแผนโกรธคิดเอาวันทองคืนจากขุนช้าง จึงหาของดีได้ 3 อย่างคือ ดาบฟ้าฟื้น ม้าสีหมอก และกุมารทอง ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างอีกครั้ง เข้าห้องนางวันทองผิด ไปเข้าห้องนางแก้วกิริยาจึงได้นางเป็นภรรยาอีกคน แล้วเข้าห้องนางวันทอง พาวันทองออกจากบ้านขุนช้าง ขุนช้างพาพวกออกติดตาม ขุนแผนฆ่าตายเสียเป็นอันมาก ขุนช้างหนีรอดมาได้เข้ากราบทูลขุนแผนกล่าวโทษว่าเป็นกบฏ สมเด็จพระพันวษาโปรด

ให้จมีนศรี ขุนเพชร ขุนรามออกไปสืบดูว่า เป็นความจริงที่ขุนช้างฟ้องหรือไม่ และให้พาตัวขุนแผน มา แต่ขุนแผนได้ฆ่าขุนเพชรและขุนราม เพราะลำเล็กถึงพ่อ ขุนแผนพาวันทองหนีไปอยู่ในป่าจน วันทองท้องแก่ใกล้คลอด จึงไปอาศัยอยู่กับพระพิจิตร

ครั้นอยู่บ้านพระพิจิตรได้เดือนหนึ่ง เห็นว่าพระพิจิตรมีความเมตตามาก เกรงความ ผิดของตน จะทำให้พระพิจิตรพลอยเดือนร้อนไปด้วย จึงได้เข้ามาบอตัว ให้พระพิจิตรส่งไปสู่อุบัติ กับขุนช้างที่กรุงศรีอยุธยา ขุนแผนชนะคดีได้วันทองเป็นกรรมสิทธิ์ ได้อยู่กับวันทองและแก้วกิริยา เป็นสุขระยะหนึ่ง ขุนแผนได้ขอร้องให้จมีนศรีทูลขอลาวทองให้อีก พระพันวษากริ้วรับสั่งให้เอาตัว ขุนแผนจำคุก ขุนแผนติดคุกอยู่ถึง 15 ปี

ในระหว่างที่ขุนแผนติดคุก วันหนึ่งนางวันทองไปเยี่ยมขุนแผน ขุนช้างได้พาพวกไปจุด วันทอง ต่อมาวันทองคลอดหลายยามที่บ้านขุนช้าง ขุนช้างรังเกียจเพราะทราบว่าเป็นบุตรของ ขุนแผน พาหลายยามไปฆ่า แต่มีพี่ชายของขุนแผนช่วยไว้ วันทองรู้เข้าจึงให้หลายยามหนีไปอยู่กับ ย่าที่กาญจนบุรี หลายยามได้ร่ำเรียนวิชาโดยอาศัยตำราของขุนแผนด้วย

ต่อมาเกิดศึกเชียงใหม่ หลายยามอาสาไปตีเชียงใหม่ ได้ทูลขอขุนแผนไป เป็นที่ปรึกษา ขุนแผนจึงหันโทษเมื่อได้ฤกษ์ประชุมพล ขุนแผนได้บุตรซึ่งเกิดจากนางแก้วกิริยาอีกคนหนึ่ง คือ หลายชุมพล เมื่อขุนแผนกับหลายยามเดินทางไปถึงพิจิตร เข้าเยี่ยมพระพิจิตร หลายยามแอบได้ ศรีมालาลูกสาวพระพิจิตรเป็นภรรยา ขุนแผนจึงลู่ขอให้ แล้วเดินทางต่อไปจนถึงเมืองเชียงใหม่ มีชัยชนะ กวาดต้อนครอบครัวพระเจ้าเชียงใหม่ลงมา ขุนแผนได้รับความดีความชอบเป็นพระ สุรินทรฤาไชยครองเมืองกาญจนบุรี หลายยามได้เป็นจมีนไวยวรนาถ และพระพันวษายังพระ ราชทาน สร้อยฟ้าธิดาพระเจ้าเชียงใหม่ให้เป็นภรรยาอีกคน จมีนไวยได้แต่งงานกับสร้อยฟ้าและ ศรีมालาต่อมาจมีนไวยได้ลอบพาวันทองไปไว้ที่บ้าน ขุนช้างโกรธถวายฎีกา พระพันวษาจึงเรียก ผู้เกี่ยวข้องมาชำระคดีนางวันทองไม่อาจตัดสินใจได้ว่าจะอยู่กับผู้ใด พระพันวษากริ้วมาก จึง รับสั่งให้ประหารชีวิต หลังจากนั้นขุนแผนได้ออกไปครอง เมืองกาญจนตามตำแหน่ง

ต่อมานางสร้อยฟ้าทำเสน่ห์จนพระไวยลุ่มหลง หลายชุมพลซึ่งอยู่กับพระไวยพี่ชาย เห็นเหตุการณ์ไม่ดีโกรธหนีไปเล่าความให้ขุนแผนฟัง แล้วไปอยู่กับตายายที่เมืองสุโขทัยได้ ร่ำเรียนเวทมนตร์คาถาจนมีฤทธิ์เดชมาก ส่วนขุนแผนได้ขึ้นไปอยุธยา ตักเตือนจมีนไวย จมีนไวย กำลังหลงเสน่ห์ก็ลำเล็กว่า ขุนแผนหันโทษเพราะคน ขุนแผนโกรธมาก ต่อมาจึงคบคิดกับ

พलयชุมพลปลอมตน เป็นมอญลงมาตีกรุงศรีอยุธยา เพื่อวางอุบายคิดฆ่าข่มขวัญแต่เรื่องสงบด้วยดี พलयชุมพลจับเสน่ห์เถรवादได้สร้อยฟ้าถูก เนรเทศ ขุนแผนกลับ เมืองกาญจน

คุณธรรมของขุนแผนจากหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ความรับผิดชอบ (คุณธรรมข้อ 19)

พลายแก้ว (ขุนแผน) แม้กำลังมีความสุขเพราะได้แต่งงานกับนางพิม แต่ก็ยังแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบ ให้ความห่วงใยบ้านเรือนและสัตว์เลี้ยงซึ่งทิ้งไว้ไม่มีใครเฝ้าที่กาญจนบุรี จึงกล่าวเตือนนางทองประศรีผู้เป็นมารดาให้เร่งกลับเรือน ว่า "แล้วงานวันนี้จะอยู่ไย ช่างม้าวัวควายไร่นา ทั้งเคหาทามีใครอยู่ไม่" (หน้า 41)

2. ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา (คุณธรรมข้อ 21)

พลายแก้วเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง ยึดถือกำหนดเวลาต่าง ๆ เป็นสำคัญ ดังเมื่อถึงกำหนดปลูก เรือนหอ ก็ทำตามเวลาที่กำหนด ดังความว่า "ครานั้นจึงโฉมเจ้าพลายแก้ว ครึ่งถึงกำหนดแล้วจึงนัดหมาย บอกแขกปลูก เรือนเพื่อนผู้ชาย มายังบ้านท่านยายศรีประจัน" (หน้า 39)

หรือในตอนที่ได้แต่งงานกับนางพิม มีธรรมเนียมว่าเจ้าบ่าวจะต้องนอนรออยู่ในห้องหอจนครบตามกำหนดเวลา พลายแก้วก็สามารถทำได้ตรงตามเวลาที่กำหนด ดังความว่า

ครานั้นจึงโฉมเจ้าพลายแก้ว	ครึ่งเวลาล่วงแล้วตะวันบ่าย
แต่งตัวสำอองแล้วย่างกราย	ไปยังบ้านท่านยายศรีประจัน
ขึ้นบนบันได เข้าในหอ	ก็พอสันแสงสุริยฉัน
นอนหอรอถ้วนกำหนดวัน	แสนกระสันถึงเจ้าพิมพิลาไลยฯ

(หน้า 41)

3. ความสามัคคี (คุณธรรมข้อ 25)

ในพิธีแต่งงานระหว่างพลายแก้วกับนางพิมนั้นจะต้องมีการปลูก เรือนหอให้เสร็จภายในเวลาเดียวกัน พลายแก้วได้บอกเพื่อน ๆ มาช่วยกันปลูกบ้าน และสามารถปลูกเสร็จในวันเดียว ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรักใคร่ สัมผัสสมานสามัคคีกันเป็นอย่างดี งานจึงสำเร็จลุล่วงอย่างเห็นผล ดังความว่า

ให้ชุดหลุมระดับซึก เสาหมอ	เอาเครื่อง เรือนमारอไว้ที่นั่น
.....
ลับชื่อหญิงคิดสนิทดี	ตะปุดียก เสาตั้งตั้งขึ้นไว้
ใส่เต้าจิ้ง เข้าแปลานพลัน	เอาจันทัน เข้าไปรับกับอกไก่
พาดคกลอนพอนมุงกันมุงไป	จั่วใส่เข้าฝา เช็ดหน้าอึ่ง
บ้างเจาะถากจิ้งเถียงเสียงเอะอะ	เกะกะกะไสไซเหล็กจิ้ง
บ้างผ่าฟันสนั่นอึ้งคะนึ่ง	วันหนึ่งแล้วเสร็จสำเร็จการ

(หน้า 39)

4. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม (คุณธรรมข้อ 26)

หลายแก้ว เป็นผู้ดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้ความเชื่อ เกี่ยวกับ ธรรมเนียมต่าง ๆ รู้จักช่วงเวลาหรือการกระทำบางอย่างที่ทำให้เกิดสิริมงคล ดังความว่า "ศิลาบเอ็ดไกลรุ่งฤกษ์สำคัญ ก็ทำขวัญเสาะเสร็จเจ็ดนาทึ แล้วให้ลั่นฆ้องหู่โห่กระหน้า ยกเสาะใส่เข้าประจำที่" (หน้า 39)

นอกจากนี้หลายแก้วยังรู้จักการกล่าววาจาที่สุภาพ เหมาะสมตามกาลเทศะ และยังแสดงถึงการรู้จักธรรมเนียม เป็นอย่างดี ดังสั่งให้บ่าวไปเชิญขุนช้างมาเป็นเพื่อนเจ้าบ่าวว่า "เองจงรีบไปอย่าได้ช้า ไปหาบอกท่านขุนช้างนั้น ว่ากูเชิญให้ไปด้วยกัน วานทันมาเป็นเพื่อนบ่าวกู" (หน้า 40)

4. บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

รามเกียรติ์เป็นวรรณกรรมเรื่องยาวเรื่องหนึ่งของไทย เนื้อเรื่องได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีสำคัญของอินเดียชื่อรามายณะ ซึ่งเชื่อว่าฤๅษีวาลมิกิ เป็นผู้รจนาขึ้น สมพร สิงห์โต (2517: 288) ได้กล่าวถึงความสำคัญของรามายณะไว้ว่า

รามายณะมีความสำคัญต่อชาวฮินดูเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวฮินดูยกย่องนับถือ เป็น**กาพย์** เรื่องแรกที่มีคุณค่าทางวรรณคดีและมีอิทธิพลต่อวรรณคดีสันสกฤตเป็นจำนวนมาก และยังเป็นหนังสือประเภท**อติหาส** คือมีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ของชาติอีกด้วย

เรื่องรามเกียรติ์นั้น ไทยเรานำมาเล่นเป็นหนังและโขนตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ เป็นกลอน

บทละครชั้น แต่ไม่แพร่หลาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง รามเกียรติ์ชั้น และได้โปรดเกล้าฯ ให้ทวีโนสมัยของพระองค์ร่วมนิพนธ์ด้วยหลายคน

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 นี้แม้เนื้อความจะยืดยาว คือ เขียนไว้ถึง 117 เล่ม สมุดไทยและข้อความส่วนมากยากที่จะใช้แสดงละครก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นฉบับที่มีความสมบูรณ์ที่สุด พรรณนาข้อความได้อย่างละเอียด ชัดเจน กระบวนกลอนนุ่มนวลไพเราะ การบรรยายอุปนิสัย บทบาทของตัวละครทุกตัวเด่นชัด ตลอดเรื่องสอดแทรกคุณธรรมสำคัญ ๆ ไว้

ตอนที่คัดเป็นบทเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นี้ คือ ตอนศึกโมจรพ ซึ่งแสดงให้เห็น คุณธรรมของตัวเอกซึ่งได้แก่ หนุมาน อย่างชัดเจน จึงขอกล่าวเรื่องราวโดยย่อของ หนุมาน ดังนี้

หนุมาน

หนุมาน เป็นตัวเอกตัวหนึ่งของเรื่องรามเกียรติ์ เป็นวานรเผือก เมื่อแสดงฤทธิ์หนุมาน จะมีลักษณะดังนี้

มีกุดทอลน เพชรอลงกรณ์

เขี้ยวแก้วแว้วฟ้ามาลัย

ท้าว เป็นดาวเดือนรวีร

แปดกรสีหน้าสูงใหญ่

(รามเกียรติ์: หน้า 119)

หนุมาน เกิดจากการที่พระอิศวรแบ่งกำลังของพระองค์ แล้วบัญชาให้พระพายนำเทพ อารูธกับกำลังของพระองค์ไปขีดเข้าปากนางสวาหะ เพื่อจะได้กำเนิดเป็นทหารของพระราม และมีฤทธิ์ ดังความว่า

คิดแล้วจึงแบ่งกำลัง

สั่งองค์พระพายแกลั่วกล้า

จงเอาเทพอารูธอันศักดิ์ดา

ทั้งกำลังกายาของเรา

ไปขีดเข้าปากสวาหะ

จะเกิดบุตรเป็นกระบี่ศรี

อันคทาเพชรเรื่องฤทธิ์

มีอานุภาพเกรียงไกร

ให้เป็นสันหลังตลอดทาง

จึงเดินทางอากาศไต่

อันตรีเพชรสุรگانต์ชาญชัย

ให้เป็นกายกรบาทา

จักรแก้วอัน เรื่องฤทธิ์รอน

เป็นเศียรวานรแกลั่วกล้า

(รามเกียรติ์: หน้า 117)

หนุมานจึงถือว่าพระพาย เป็นบิดาและนางสวาหะ เป็นมารดา

พระพายนำหนุมานเข้าเฝ้าพระอิศวร พระอิศวรประทานพรต่าง ๆ ให้หนุมานพร้อมทั้ง บอกลาตาแปลงกาย หายตัว จังจังและคงกะพันแก่หนุมาน ดังนั้นหนุมานจึงเก่งมาก ใครสังหาร ก็ไม่ตาย พอลมพัดก็ฟื้นได้

หนุมานมีศักดิ์เป็นหลานพาลีกับสุครีพ พระอิศวรได้ฝากฝังให้ไปอยู่กับน้ำทั้งสองที่นครขีดขิน หนุมานมีความขยันหมั่นเพียร ช่วยราชการในนครขีดขินอย่างตั้งใจ ต่อมาหนุมานได้ออกจำศีลในป่า เพื่อให้ฤทธิแก่กล้าขึ้น

เมื่อพระราม พระลักษมณ์ออกตามหาสีดา ซึ่งถูกทศกัณฐ์ลักไป พบหนุมาน พระรามทักว่า หนุมานมีภูมิลักษณ์เพชรและเขี้ยวแก้ว ซึ่งพระลักษมณ์มองไม่เห็นลักษณะดังกล่าว ทำให้หนุมานทราบ ได้ทันทีว่า พระรามคือองค์พระนารายณ์อวตารมา ดังคำที่นางสวาหะผู้เป็นมารดาสั่งไว้ หนุมาน จึงถวายตัวอยู่กับพระรามตั้งแต่นั้น

หนุมานมีความจงรักภักดีต่อพระรามและพระลักษมณ์มาก ช่วยทำสงครามกับฝ่ายทศกัณฐ์ หลายต่อหลายครั้ง ทุกครั้งได้แสดงความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งแสดงสติปัญญา ไหวพริบอย่างดียิ่ง เช่น ตอนหนุมานถวายแหวนนางสีดาและเพลงกาหรือตอนศึกโมฆราพ

เมื่อเสร็จศึกทศกัณฐ์ พระรามทรงแต่งตั้งให้หนุมาน เป็นพระยาอนุชิตครองกรุงอยุธยา กิ่งหนึ่งตามที่ได้สัญญาไว้ แต่พระยาอนุชิตเมื่อขึ้นนั่งบัลลังก์ก็บังเกิดความเร่าร้อน ดั่งนั่งอยู่บนกองไฟ จึงถวายอยุธยาคืนแก่พระราม พระรามแผลงศรหาที่สร้าง เมืองใหม่ให้พระยาอนุชิต ซึ่งพระอิศวร ทรงให้พระวิษณุกรรมมาสร้างเมืองให้ พระรามให้ชื่อเมืองนี้ว่า นพบุรี

หนุมานครองนพบุรีด้วยความสุข ดั่งมันอยู่ในทิศพิธราชธรรม แต่แล้ววันหนึ่ง เมื่อ หนุมานออกเล่นอุทยาน ความเคยชินด้วยเป็นวานรจึงไม่สำรวมกิริยา ทำให้พวกนางก้าน้ำหนักัน หัวเราะในกิริยาของตน หนุมานรู้สึกอายมากจึงถวายนพบุรีคืนแก่พระรามพร้อมทั้งออกบวช

ต่อมาอสูรผัดบุตรของหนุมานกับนาง เเบญจกายไปหาหนุมาน เล่าความยุ่งยากที่กรุงลงกา หนุมานจึงลาพรตไปเฝ้าพระราม เพื่อช่วยลงกา

หนุมานได้ช่วยพระรามรบและฆ่าพญายักษ์ตายอีกหลายครั้ง จนบ้านเมืองสงบร่มเย็น พระรามได้ครองกรุงอยุธยา แล้วทรงให้ท้าวพระยาวนรกลับไปบ้าน เมืองดังเดิม

คุณธรรมของหนุมานจากหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ (คุณธรรมข้อ 4)

เมื่อครั้งไมยราพสะกดทัพ ลักตัวพระรามไป หนุมานติดตามไปนครบาดาล พบกับนางพิราภวนโศก เศร้ารำพันออกนามพระรามว่า รุ่งเช้าจะต้องเสียชีวิตพร้อมกับไววิกบุตร ของนาง หนุมานแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยการเข้าไปปลอบใจพร้อมกับรับว่าจะช่วยเหลือ นางและบุตรด้วย ตั้งความว่า

นั่งลงแล้วกล่าววาที	ยายอย่าโศกก็ละห้อยให้
เรา เป็นทหารพระภูวไนย	ผู้ใดไม่รอดต่อกร
ชื่อว่าหนุมานชาญณรงค์	มาตามพระองค์ทรงศร
ด้วยอ้ายไมยราพฤทธิ์รอน	มันพาบุตรลงมา
.....
จงพาเราไปในพารา	จะฆ่ามันให้ม้วยชีวิ
จะช่วยไววิกให้พ้นตาย	ตัวยายก็จะสุข เกษมศรี
เป็นเจ้าของหมู่สุรี	ในที่นี้คราบาดาลา

(หน้า 112)

และเมื่อหนุมานฆ่าไมยราพได้แล้วก็ช่วยเหลือไววิกบุตรนางพิราภวนออกจากเครื่องพันธนาการและไต่ครองนครบาดาล

2. การมีสัจจะและความจริงใจ (คุณธรรมข้อ 8)

หนุมานพบมัจฉานุ บอกกับมัจฉานุว่าตนเป็นบิดาแต่มัจฉานุกับโกรธไม่เชื่อกล่าวว่า ถ้าท้าวเป็นดาวเดือนและตะวันได้จึงจะเชื่อ หนุมานแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ เพื่อดัดความเคลงใจของมัจฉานุ ตั้งความว่า

รับขวัญแล้วกล่าวพจนารถ	สุดสวาทของพ่ออย่าสงสัย
ว่าพาลงก็เหาะขึ้นไป	อยู่ในอากาศด้วยฤทธา

.....

ท้าวเป็นดาวเดือนทินกร เขจรสว่างเวหา
เสร็จแล้วก็กลับลงมา ยังพื้นพสุธาทันที

(หน้า 110)

การกระทำของหนุมานครั้งนี้ทำให้มัจฉานยอมรับว่าหนุมาน เป็นบิดา

3. ความเป็นผู้มีเหตุผล (คุณธรรมข้อ 10)

เมื่อหนุมานรบกับมัจฉาน หนุมานไม่สามารถฆ่ามัจฉานได้ หนุมานพิจารณา
ไตร่ตรองดูแล้วก็สงสัยประหลาดใจนัก จึงร้องถามออกไปเพื่อหาเหตุผลมาหักล้างความสงสัยนั้น

คิดแล้วจึงร้องถามไป เหวยอายลึงน้อย เท้าแมลงวัน
เป็นโจนมาอยู่รักษาค่าน โมยราพขุนมารโมหันต์
เชื้อชาติสุริยวงศ์พงศ์พันธุ์ นามนั้นชื่อไฉวานรา

(หน้า 108)

ครั้นเมื่อหนุมานถามถึงทางไปเมืองบาดาลแก่มัจฉาน มัจฉานไม่สามารถบอกโดยตรง
ได้เพราะโมยราพเสียดูมาตั้งแต่เล็ก มีคุณดุจให้กำเนิด ได้แต่บอกเป็นนัยว่า "บิดาลงมาทางไหน
ทางนั้นจะไปยังมีอยู่" หนุมานจึงใช้สติปัญญาไตร่ตรองแล้วก็สามารถคิดได้ว่า เมื่อครั้งลงมาบาดาล
นั้นตนหักก้านดอกบัวลอดไปตามไส้ หนุมานจึงหักก้านดอกบัวลอดไปตามไส้ อีก ดังความว่า

ขุนกระบี่ผู้มีกำลังฤทธิ์ นั่งคิดก็คิดขึ้นได้
จึงหักก้านมุขบงด้วยว่องไว ลอดไปตามไส้พุมาร

(หน้า 111)

เมื่อหนุมานเดินทางไปถึงสระน้ำใกล้ประตูเมือง พบทหารยักษ์ตรวจตรากันโดยรอบ
หนุมานแสดงออกถึงการมีเหตุผลด้วยการพิจารณาไตร่ตรองว่า ถ้าตนออกไปต่อสู้กับพวกยักษ์ก็คง
จะไม่ทราบข่าวของพระราม สู้ตนคอยแอบฟังความจากพวกยักษ์จะดีกว่า ดังความว่า

จึงหยุดรำพึงคะนึ่งคิด จะตรงไปต่อฤทธิ์ด้วยยักษ์
โหนจะรู้ข่าวพระจักรี ว่าอยู่ที่แห่งไหนตำบลใด
จำกูจะทำอุบายกล แอบตนฟังความให้จงได้

(หน้า 111)

ครั้งหนุมานแอบฟังความได้พบนางพิราภวน จึงได้ทราบข่าวของพระราม ในตอนที่
ไมยราพคิดอุบายจะฆ่าหนุมาน ด้วยการให้ใช้กระบองตาลผลัดกันตีคนละสามที ว่าใครตีก็จะรอดพ้น
จากความตาย หนุมานไม่หลงเชื่อคำพูดของไมยราพ คิดว่า จะต้อง เป็นอุบายของไมยราพอย่าง
แน่นอน

..... อันอ้ายไมยราพสุรา
มันคิดเปรียบเทียบดังนี้ เห็นจะมีอุบายยักษา

(หน้า 120)

4. ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง (คุณธรรมข้อ 14)

ครั้งเมื่อหนุมานตามพระรามไปยังนครบาล หนุมานมีพฤติกรรมแสดงถึงความ
เก่งกล้า มีความมั่นใจในความสามารถของตน ไม่พรั่นพริ้งต่อศัตรู หรืออุปสรรคอื่นใด ดัง
การกระทำเมื่อพบกำแหงค้าย้อมที่แน่นหนาทำด้วยหิน มียักษ์รักษาอยู่เป็นจำนวนมาก หนุมาน
แสดงความกล้าหาญ คือ

จึงชักตรีเพชรออกกวัดแกว่ง สำแดงฤทธิไกรไหวหวั่น
เข้าไล่ทักษิโหมโรมรัน บุคมันตีด้านอสุรีฯ

ฯลฯ

ถีบกัดพัดแทงสับสน ด้วยกำลังฤทธิรณกระบี่ศรี
ตายยับทับกันไม่สมประดี สิ้นพวกโยธิภุมภัณฑฯ (หน้า 103)

เมื่อเสร็จทำลายกำแหงและช่ายักษ์แล้ว หนุมานได้พบช้างตัวสูงใหญ่ยืนขวางหน้าอยู่
หนุมานไม่มีความหวาดหวั่นใด ๆ ตรงเข้าต่อสู้กับช้างนั้น

จึงทำสีหนาทหวาดเสียว สำเนียงกึกก้องแผ่นดินไหว
แกว่งตรีโลดโผนโจนไป เข้าไล่โจมตีจับคชกรรมฯ

ฯลฯ

ป็นขึ้นด้วยกำลังสามารถ ่องอาจหักคอคชสาร
ล้มลงกับพื้นสุธาธาร วายปราณสิ้นชีพชีวาฯ

(หน้า 104)

หลังจากสังหารช้างได้แล้ว หนุมานก็เดินทางต่อไป ได้พบภูเขากระทบกันเป็นประกาย
ไฟร้อนแรงดั่งไฟบรรลัยกัลป์ หนุมานหาได้ขลาดกลัวไม่เช่นกัน

จึงตรงเข้าไปยังคีรี	ไม้เกรงอัคคีจะสังหาร
ผลาดแผลงฤทธิไกรชัชชายุ	แผ่นทะยานขึ้นยอดบรรพตฯ

.....

ดินถึบมือหักด้วยกำลัง	ภูเขาก็จึงลงหมด
ลั่นเลื่อนสะเทือนถึง ไสพส	เพลิงกรดดับสิ้นทันทีฯ

(หน้า 104)

ครั้นเสร็จจากการทำลายด้านภูเขากกระทบกันของยักษ์ หนุมานเดินทางต่อไปได้พบฝูง
ตัวเท่าแม่ไก่ซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งของไมยราพินขวางหน้าอยู่เป็นจำนวนมาก

แลไปเห็นฝูงเท่าแม่ไก่	ฝูงใหญ่บินว่อนขวางหน้า
ขุนกระบี่ผู้มีศักดิ์ดา	เข้าไล่เช่นฆารอนราญาฯ

วลาฯ

หัวบีหัวแบนปีกขาด	ตกลงเกลื่อนกลาดไม่นับได้
ฝูงฝูงก็สิ้นชีवालัย	ด้วยฤทธิไกรชัชชายุ

(หน้า 105)

เมื่อทำลายด้านต่าง ๆ ของยักษ์แล้ว หนุมานได้พบมัจฉานุแต่ยังไม่รู้จักกัน ได้เถียงกัน
ขึ้น มัจฉานุตรงเข้าจะทำร้ายหนุมาน หนุมานไม้เกรงกลัวเข้าต่อสู้ด้วยมัจฉานุ ดังความว่า

บัดนั้น	หนุมานผู้ชาญชัยศรี
กริ้วโกรธพิโรธตั้งอัคคี	ขุนกระบี่รับระปะทะกร

(หน้า 106)

เมื่อหนุมานได้ทำลายด้านต่าง ๆ ของยักษ์จนหมดสิ้น และช่วยพระรามได้แล้ว หนุมาน
ก็กลับเข้ามาอีกเพื่อจะฆ่าไมยราพ

ครั้นถึงปราสาทลงกรณ์ วานรสำแดงกำลังหาญ
 กระเทียมบาทผาดโผนโจมตีทะยาน ถีบยานสี่ทัญชรัสชา

(หน้า 117)

ครั้นสามารถเข้าไปที่อยู่ของไมยราพได้แล้ว หนุมานก็ร้องท้าทายกแล้วว่าจะมาเอาชีวิตไมยราพ ไมยราพโกรธมากแกว่งพระขรรค์ออกไล่ฆ่าหนุมาน หนุมานไม่ทวาดทวันเข้าต่อสู้ด้วยไมยราพ

บัดนั้น คำแหงหนุมานชาญสมร
 รับรองป้องกันประจัญกร วานรโถมถีบด้วยฤทธา

(หน้า 118)

เมื่อต่อสู้กันไป เป็นเวลานานพอสมควร ก็ยังไม่มีผู้ใดแพ้หรือชนะกันได้ ไมยราพคิดหาอุบายจะฆ่าหนุมาน ด้วยการผลัดกันตีคนละสามทีด้วยกระบองตาล เพราะไมยราพนั้นดวงใจไม่ได้อยู่กับกาย ได้ถอดเอาไว้ที่อื่น คิดว่าไม่มีใครสามารถฆ่าตนได้จึงออกอุบายลวงฆ่าหนุมาน หนุมานรู้ดีว่าต้องเป็นอุบายของไมยราพแต่ก็ไม่พริ้นพริ้ง ในความคิดที่ว่า "กูก็ไม่เกรงฤทธา จะซ่อนกลฆ่ามันให้วายปราณ" (หน้า 120)

แต่เมื่อตกลงสัญญาว่าจะผลัดกันตีด้วยกระบองตาลแล้ว ไมยราพก็บอกจะเป็นผู้ตีหนุมานก่อน หนุมานรู้ว่าไมยราพเอาเปรียบตนได้กล่าวคำต่อว่าไมยราพ แต่ก็มี ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง ไม่พริ้นพริ้งต่ออุบายนั้น จึงกล่าวว่า "เองจะตีก่อนก็แรงดี ใครดีจะรอดชีวา" (หน้า 120)

5. ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน (คุณธรรมข้อ 18)

เมื่อหนุมานจะเดินทางไปตามพระราม ได้ไต่ถามถึงเส้นทางที่จะไปยังนครบาดาลแก่พิเภก จนได้ความชัดเจนแสดงถึงความรอบคอบ และละเอียดถี่ถ้วนของหนุมาน ดังความว่า

แล้วถามวิถีทางจร ซึ่งจะไปนครยักษ์
 แก่พระยาพิเภกอสูรี ถ้วนถี่มิให้แคลงวิญญาณ์

(หน้า 102)

หนุมานสามารถเดินทางไปตามลำดับ เส้นทางที่พิเภกบอกไว้อย่างไม่ผิดพลาด ดังความว่า

จึงพิณิจพิศดูสำคัญ	ซึ่งพิ เภกภูมิภักทบอกให้
ก็ถึงคณมรคาพนาลัย	แลไป เห็นสระปทุมมาลัย
มีบัวดอกหนึ่ง เท่าทรงรถ	บานสดกลั่น เกลี้ยงหอมหวาน
ขุนกระบี่ผู้ปรีชาชาญ	ก็หักก้านลอคไปด้วยฤทธา

(หน้า 102)

หนุมานได้วางแผนจะลอบเข้าไปใน เมืองยักษซึ่งมีการกวดขันกันอย่างแน่นหนา มีการตรวจสอบน้ำหนักผู้ที่จะเข้าเมืองเพื่อป้องกันการลักลอบ หนุมานได้วางแผนอย่างรอบคอบว่า

จึงว่าเพียงนี้ไม่ยากนัก	ตัวข้าพจกคิดได้
จะแปลงเป็นโยบัวติดสไบ	เข้าไปมิให้สงกา
แม้ว่าซึ่งหนักจะหักลง	จงเอาสำนวนนี้ว่า
คั้นซึ่งอยู่ครั้งบูรณมา	เก่าแก่คำคร่ำช้านาน
ข้ามิได้หาผู้ใด	มาในพาราราชฐาน
จงดูเอาเถิดนะขุนมาร	อย่าแสร์งมาพาลพาที

(หน้า 113)

หนุมานต่อสู้กับโมยราฟได้ชัยชนะ ถึงขนาดฉีกเท้ากับมือของโมยราฟขว้างออกไป แต่เท้ากับมือนั้นก็กลับเข้ามาหาร่าง เป็นปกติได้ไม่สิ้นชีวิต เข้าต่อสู้กับหนุมานอีก หนุมานจึงใช้กำลังทำให้โมยราฟล้มลงพร้อมกับเหยียบอกโมยราฟไว้ เพื่อไม่ให้หนีไปได้ แล้วจึงสอบถามนางพิรากวนซึ่งเป็นญาติสนิทของโมยราฟ เพื่อหาช่องทางในการสังหารโมยราฟ ซึ่งแสดงถึงความประณีตและละเอียดถี่ถ้วนของหนุมาน ดังความว่า

หักเอาด้วยกำลังชัยชาญ	โถมทะยานถีบต้องอสุรี
ล้มลงกับพื้นพสุธา	ด้วยศักดาเดชเรื่องศรี
โลดโผนโจนไปทันที	ขุนกระบี่เหยียบอกลงไว้ว่า

.....

จึงถามพิรากวนนงลักษณ์	โมยราฟขุนยักษนี้เฉิน
ขำมันจึงไม่บรรลัย	สงสัย เป็นพันพรรณา

(หน้า 122)

6. ความรับผิดชอบ (คุณธรรมข้อ 19)

หนุมานนิมิตตนให้มีกายใหญ่และอมพลับพลาของพระรามไว้เพื่อป้องกันไม่ให้พระรามถูกศัตรูจับไป แต่โมยราฟก็ได้ลอบเข้าไปเป่ายาสะกดจนหลับหมดทั้งกองทัพ แล้วลักพระรามลงไปในครบาตาล หนุมานเมื่อลมพัดต้องกายก็ตื่นฟื้นขึ้น เรียกสุคริพให้ตื่นขึ้นเร่งสุคริพไปดูพระราม เพราะคิดว่าโมยราฟคงลอบเข้ามาได้ แสดงให้เห็นถึงการมีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของหนุมาน ดังคำพูดที่ว่า

อัศจรรย์ เป็นพันพันทวี	เมื่อกี่ข้า เคลิ้มหลับไป
ถ้าวาโมยราฟชาญฉกรรจ์	มันลอบสะกด เข้ามาได้
พระน้าอย่านิ่งนอนใจ	จงไปดูองค์พระจักรา

(หน้า 100)

เมื่อรู้ว่าพระรามถูกโมยราฟลักพาตัวไปแล้ว หนุมานพร้อมกับพรรคพวกก็โทษตนเองที่ไม่สามารถป้องกันองค์พระรามไว้ได้ ยอมรับว่าเป็นความผิดของพวกเขาคน ดังคำรำพันว่า

เสียแรงตัวข้า เป็นทหาร	จะรักษาบทมลายก็ไม่ได้
เสียทีที่มีฤทธิไกร	มาขายได้ เบื้องบาทพระสีกร
ให้ใครโลกนั้นล่วงตติณ	ประมาทหมิ่นพระองค์ทรงศร
เสียชาติสุริยพงศ์พานร	ใครท่อนจะนับว่าดี

(หน้า 101)

เมื่อครั้งหนุมานพบกับมัจฉานุรู้ว่าเป็นบุตรของตนแล้วมีความยินดีมาก แต่จำใจจากมัจฉานุไป เพราะต้องเร่งทำงานที่ได้รับมอบหมายมาให้สำเร็จ จึงกล่าวว่า

พ่อจะอยู่ข้าก็ไม่ได้	จะรีบไปตามองค์พระทรงจักร
สังหารโมยราฟขุนยักษ์	ซึ่งมันไปลักพระองค์มา

(หน้า 110)

ครั้นเมื่อหนุมานไปพบพระรามถูกจับขังในกรงเหล็ก พระกายติดไปด้วยฝุ่นผง ไรทั้งเสื้อผ้าหรือแม้แต่ใบไม้ที่ระรองพระองค์ก็ไม่มี หนุมานรู้สึกเสียใจที่ไม่สามารถป้องกันพระรามไว้ได้คิดว่า เสียแรงที่ตนมีความสามารถแต่ก็มาหลับไหลด้วยโมยราฟ ดังความว่า

เสียแรงเลี้ยงทหารชำนานยุทธ	นับสมุทรวไ้ไ้บตศรี
แจ้งว่าไมยราพอสรี	ในราตรีจะลอบขึ้นไป
ทำการสะกดแต่เพียงนั้น	ช่วยกันรักษาไว้ไม่ได้
เสียทีที่มีฤทธิไกร	มาหลับไหลด้วย เวทวิทยา
มันจึงได้พาพระจักรี	มาถึงบุรีรักษา
หาไม้ที่ไทหนอสुरา	จะรอลงมายังบาดาล
จะพิฆาตพาดพันด้วยตรีเพชร	ให้เคียร เค็ด เสียบไว้กับหน้าฉาน
จึงจะสมน้ำหน้าอ้ายสาธารณ์	ที่อหังการกำ เริบใจ

(หน้า 116)

7. การรู้จักพึ่งตนเอง (คุณธรรมข้อ 23)

หนุมานได้เรียนพระเวทต่าง ๆ จากพระอิศวร ทั้งมีกำลังอันแข็งแกร่งได้พรจากพระอิศวรให้มีอายุยืนชั่วกาลปาวสาน แม้ศัตรูประหารก็สามารถฟื้นขึ้นมาได้ ดังนั้นหนุมานจึงใช้ความรู้ความสามารถตลอดจนประสบการณ์ของตนในการดำเนินชีวิตโดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ครั้งเมื่อหนุมานทำกลอุบายเพื่อแอบฟังข่าวของพระราม ก็ใช้เวทวิทยากำบังตน ดังความว่า

คิดพลางยืนอยู่แต่ไกล	สำรวมใจกำบังกายา
.....
แล้ว เข้าแอบต้นโคกอยู่	คอยฟังคำหมัญักษา
เข้าออกบอกรับจ่านรรจา	ริมท่าสระโบกขรณี

(หน้า 111)

เมื่อพบนางพิรากวนมารำพันอยู่นอกเมือง หนุมานก็คลายพระเวทออก "จึงคลายพระเวทกำบังตา เดินเข้าไปหาทันใด" (หน้า 112)

เพื่อไม่ให้พวกยักษ์แลเห็น หนุมานได้ปลอมตัวเป็นโง่บัดดี๋สไบนางพิรากวนไป

ประนมทศถ์ร้าย เวทฤทธิรอน	สังวรใจนิมิตอินทรีย์
--------------------------	----------------------

.....

เป็นโยบัวคิดสไบวาง นางพิรากวนยักษ์
 ค้วยเดชพระมณฑร์อันฤทธิ อสุรีไม่เห็นกายา

(หน้า 113)

เมื่อมาถึงดงศาลอันเป็นสถานที่กักขังพระราม มีทหารรักษาอย่างกวัดข้น หนุมาน
 จึงใช้พระเวทสะกดหมู่ยักษ์ให้หลับ

จึงร้ายพระเวทวิทยา สะกดนิทรามู่มารา

.....

เสียงสนั่นครืนครืนโถมท มีดมนทั่วทิศาศาน
 เยือกเย็นไปทั้งบาดาล ปานตั้งฤดูเหมันต์ฯ

(หน้า 115)

ในขณะที่หนุมานจะไปตามพระรามตามที่นางพิรากวนบอกทางให้ นั้นได้ใช้พระเวทกำบัง
 ทั้งกายและเงาไม่มีผู้ใดเห็นได้

ยอกรเหนือเกล้า เมาลี ฆนกระบี่ร้ายเวทกำบังกายา

.....

เดชะด้วยวิทยามนตร์ ทั้งตนแลเงาก็สูญหาย
 รีบไปตามองค์พระนารายณ์ ยังทำยพาราภูมิภันต์ฯ

(หน้า 115)

ในตอนที่ไม่ยราพจะใช้กระบองดาลตีหนุมานนั้น หนุมานได้ใช้พระเวทให้ทรหอดต
 ดังกล่าวไว้ว่า

ครั้นครบเจ็ดคาบก็เป่าไป กลั่นใจลูบกายสามท
 ให้คงทรหอดต แล้วทอดตนกวักเรียกอสุราฯ

(หน้า 121)

เมื่อนางพิรากวนแจ้งแก่หนุมานว่าไม่ยราพถอดดวงจิตเป็นแมลงภู่วัวที่เขาตรีภู
 หนุมานจึงเอาเท้าเหยียบไม่ยราพเอาไว้ แล้วร้ายพระเวทนิมิตรกายเพื่อจะไปทำลายหัวใจของ
 ไม่ยราพ ดังนี้คือ

รูปนั้นใหญ่เท่าพรหมาน
พร้อมทั้งสี่พักตร์แปดกร
เท้าขวานั้นก้าวทะยานไป

สูงตระหง่านตั้งหนึ่งสิงขร
สำแดงฤทธิ์รอนเกรียงไกร
ยัง ในตรีภูฏบรรพตอา

(หน้า 123)

๘. การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ (คุณธรรมข้อ 24)

หนุมานเมื่อจะออกติดตามพระราม ได้ถวายบังคมลาพระลักษมณ์ แสดงให้เห็นถึงความสุภาพของหนุมาน ดังความว่า "เสร็จแล้วประณตบทงส์ ลาลองค์พระลักษมณ์นิษฐาน"

(หน้า 102)

๙. ความมีศรัทธาคือศาสนา (คุณธรรมข้อ 28)

หนุมานแสดงให้เห็นความเชื่อมั่นต่อศาสนา ในเรื่องเกี่ยวกับบาปบุญหรือผลกรรม ดังได้ต่อสู้กับมัจฉานุแต่ฆ่ากันไม่ตาย หนุมานมารู้ภายหลังว่ามัจฉานุเป็นลูก จึงกล่าวว่า

บุญแล้วจึงฆ่ากันไม่ตาย

สายสวาทพ่อยอดสงสาร

ทั้ง เทเวศผู้ปรีชาชาญ

บันดาลให้มาพบกันฯ

(หน้า 109)

๑๐. ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (คุณธรรมข้อ 29)

หนุมานมีความจงรักภักดีต่อพระรามและพระลักษมณ์มาก ดังบรรยายไว้ตอนหนึ่งว่า

บัดนั้น

โอรสพระพายใจหาญ

รับสั่งน้องพระอวตาร

กราบกับบพทมาลัยด้วยภักดี

(หน้า 102)

เมื่อหนุมานไปพบพระรามอยู่ในกรงเหล็ก หนุมานโศกเศร้าเสียใจ แสดงความจงรักภักดีอย่างยิ่ง ดังความว่า

จึงเห็นสมเด็จพระท้าววงศ์ หลับอยู่ในกรงเหล็กใหญ่
กราบลงแทบบาทภูวไนย ชบพักตร์ร่ำไห้ไศกา

(หน้า 115)

และเมื่อคลายจากความโศกเศร้าแล้วหนุมาณก็ทำลายกรงและช่วยพระราม

ครั้นคลายแสนโศกาจาบัลย์ อภิวันท์เหนื่อเกล้าเกษี
ทำลายกรงช้อนองค์พระจักรี ด้วยกำลังฤทธิพาจระ

(หน้า 116)

ครั้นแล้วหนุมาณก็พาพระรามไปยังเขาสุรगานต์ประกาศอัญเชิญเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
คุ้มครองพระราม เพราะตนนั้นจะต้องกลับไปสังหารโมรธาพ ดังความว่า

แล้วจึงบังคมก้มเศศ กราบเบื้องบาทเรศทั้งสองศรี
คำรพจบพื้นพระธรณี พุทธิกรประกาศด้วยวาจา
ขอฝูงเทवासुरาฤทธิ ซึ่งสถิตสิงสู่ในภูผา
ทั้งหกห้องสวรรคค์ชั้นฟ้า มาช่วยรักษาพระทรงธรรม

(หน้า 116)

5. หนังสือเรื่องราชาธิราชของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ราชาธิราช ได้แปลและเรียบเรียงขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก ด้วยมีพระราชประสงค์จะทรงสร้างหนังสือต่าง ๆ ให้กลับมีขึ้นไว้เป็นฉบับสำหรับพระนคร
เรื่องราชาธิราช มีผู้แปลและเรียบเรียงด้วยกัน 4 ท่าน ได้แก่ เจ้าพระยาพระคลัง (หน)
พระยาอินทรอัศวราช พระภิรมย์ศรี พระศรีวิริยปริชา

ราชาธิราช เป็นเรื่องเกี่ยวกับพงศาวดารมอญ เริ่มเรื่องกล่าวตั้งแต่การสร้างเมือง
เมาะตะมะ กำเนิดมะกะโท จนถึงสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชขึ้นครองราชย์ แล้วกล่าวถึง
การสงครามระหว่างมอญกับพม่า จนกระทั่งสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชสวรรคตมีกษัตริย์มอญได้
ครองราชย์ต่อมาอีกหลายพระองค์ บ้านเมืองสงบสุขสืบมา

ราชาธิราช มีคุณค่าทางด้านวรรณคดี กล่าวคือ เป็นหนังสือที่มีเนื้อเรื่องชวนอ่าน มีตัวละครที่น่าสนใจ โดยเฉพาะสำนวนภาษานั้นมีความไพเราะจับใจ สอดแทรกคติสอนใจหลายตอน ตอนที่อ่านมากมีหลายตอน เช่น ตอนพระยาน้อยไปตั้งตัวที่เมืองตะเกิง มีคนนิยมนำมาเล่นละครให้ชื่อว่าตอนพระยาน้อยขมตลาด ตอนสมิงพระรามอาสา ตอนพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ขอทอศพระเนตรตัวสมิงนครอินทร์ ฯลฯ

โดยเฉพาะตอนที่คัดเป็นบทเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นี้ คือ ตอนหลายประกาย มาศ ได้สอดแทรกให้เห็นคุณธรรมของตัวละครอย่างน่าสนใจ จึงขอกล่าวเรื่องราวโดยย่อของตัวเอกในวรรณคดีเรื่องนี้ ซึ่งได้แก่ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ดังนี้

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช เป็นโอรสพระเจ้าช้างเผือกกษัตริย์แห่งมอญ กับนางศิริมายาพระสนมเอก เดิมมีพระนามว่า มังมหาสุรมณีจักร (พระยาน้อย) เมื่อยังเยาว์ได้รับการเลี้ยงดูจาก มหาเทวี ผู้เป็นพระเจ้าป้า ค่อมามหาเทวีเป็นซุ้กับสมิงราหูคิดจะให้สมิงราหูได้สมบัติ จึงวางแผนกำจัดพระยาน้อย

พระยาน้อยเสด็จหนีไปซ่อนสมผู้คนที่เมืองตะเกิง วันหนึ่งออกขมตลาดทรงพบเมี้ยเจิง ภรรยาอะถ่อคิดถึง (มะเถิง) เข้าก็พอพระทัย ได้นำนางไปเป็นพระชายา ครั้นพระยาน้อยฆ่าสมิงราหูปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงตั้งให้เมี้ยเจิงเป็นพระบิยราชเทวีอิศรมเหสี

ระหว่างที่สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชขึ้นครองราชย์นั้นได้ทรงทำสงครามกับพม่าหลายครั้งถึง 6 ปี จึงได้ทำสัจต่อกันในสมัยพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และมีการแบ่งเขตแดนกันอย่างชัดเจน

อยู่มาวันหนึ่งพ่อลาวแก่นท้าว พระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชอันเกิดแก่ตะละแม่ท้าวซัดเคื่องพระราชบิดาที่ทรงตั้งหญิงผู้ทาสกุลไม่มา เป็นพระมเหสี ไม่ยอมถวายบังคม กัดนิ้วพระหัตถ์เสีย พระเจ้าราชาธิราชทรงพระพิโรธรับสั่งให้ประหาร พ่อลาวแก่นท้าวทรงอธิษฐานให้ไปเกิดเป็นโอรสพระเจ้ามณฑิยรทอง เพื่อจะมารบหงสาวดี

ต่อมาพระมเหสีของพระเจ้ามณฑิยรทองทรงพระครรภ์ อดอยากเสวยดินไฉกลางเมืองหงสาวดี พระเจ้าราชาธิราชจัดส่งดินไม้ตีไปถวาย พระมเหสีของพระเจ้ามณฑิยรทองประสูติ

พระราชโอรสทรงพระนามว่ามังรายกะยอฉะวา

มอญกับพม่าจึงทำสงครามกันอีกหลายครั้ง พระเจ้าราชาธิราชมีทหารที่มีฝีมือหลายคน เช่น สมิงห่อเพชร สมิงนครอินทร์ สมิงพระราม สมิงอังวะมังศรีในคอนท้ายเรื่อง นายทหารคนสำคัญของมอญถึงแก่กรรมลง เช่น สมิงห่อเพชรถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา สมิงนครอินทร์ถูกมังรายกะยอฉะวาใช้กลอุบายจับตัวไปได้ ขอบข้ำถึงแก่นิจกรรม สมิงพระรามก็ถูกพม่าจับไปเป็นเชลย

พระเจ้าราชาธิราช เสด็จไปประทับที่เมืองเมาะตะมะเพื่อสะเดาะพระเคราะห์ แล้วเสด็จมาทำสงครามกับมังรายกะยอฉะวาทรงได้ชัยชนะ มังรายกะยอฉะวาสิ้นพระชนม์ ต่อจากนั้นพระเจ้าราชาธิราชทำสงครามกับพม่าอีก เล็กน้อยก็ยุติสงคราม

ต่อมาพระเจ้าราชาธิราชเสด็จไปคล้องช้าง แล้วกลับมาประชวรสิ้นพระชนม์ พระยาเกียรติราชบุตรได้ราชสมบัติ กษัตริย์มอญได้ทรงครองราชย์ต่อมาอีกหลายพระองค์ บ้านเมืองอยู่เป็นสุขสืบมา

คุณธรรมของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจากหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ความเมตตากรุณา (คุณธรรมข้อ 2)

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมีน้ำพระทัย เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา เมื่อครั้งพลายประกายมาศต้องอาวุธบาดเจ็บมาคุกเข่าลงทั้งสี่ เท้ายกวงขึ้นจับอีกทั้งกอดเอาฝ่าพระบาทของพระองค์ไว้หน้าตาคอกพร้อมทั้งคำรณอยู่นั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมีพระทัยสงสารเป็นอย่างยิ่ง "จึงยกพระหัตถ์ขึ้นปรามาสเหนือตระหงอช้างแล้วน้ำพระเนตรตกตรัสประโลมด้วยวาจาอันอ่อนหวานต่าง ๆ จึงสั่งให้หมอประโพนและแพทย์โอสถทั้งปวงเอายาไปรักษาใส่ค่อน้ำพระที่นั่ง" (หน้า 95)

2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ (คุณธรรมข้อ 4)

ครั้งที่ทหารกลับมาทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ว่ามังรายกะยอฉะวาพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องซึ่งทำสงครามกับพระองค์นั้นได้รับบาดเจ็บพระสะเอวหักทหารควบคุมตัวไว้ พระองค์มีน้ำพระทัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแก่มังรายกะยอฉะวา

กล่าวคือ "สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้เอาราชยานทองไปรับมังรายกะยอฉะวาเข้ามา" (หน้า 94)

3. การมีสัจจะและความจริงใจ (คุณธรรมข้อ 8)

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมีความจริงใจต่อผู้อื่นเสมอ พระองค์ทรงสั่งให้นายข้างไปจำไว้เพราะไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง แต่เมื่อเห็นพม่าไม่ได้มีหลายประกายมาศมาด้วยพระองค์ พระองค์ก็ให้ปล่อยนายข้างออก ดังความว่า "สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชครั้นเสด็จเข้าค่ายแล้ว ก็ให้ถอดความข้างออกจากจำ" (หน้า 94)

ครั้นแล้วพระองค์ตรัสให้นายข้างไปเอาตัวหลายประกายมาศมาให้ได้ ถ้าเอามาได้พระองค์จะทรงชุบเลี้ยงนายข้างให้ถึงขนาดและเมื่อนายข้างสามารถนำตัวหลายประกายมาศมาได้ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทรงปฏิบัติตามคำที่กล่าวไว้ทุกประการ ดังความว่า "แล้วก็พระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่นายข้าง เป็นอันมาก ส่วนบุตรภรรยาของนายข้างก็พระราชทานบ้านส่วยให้บ้านหนึ่งด้วย" (หน้า 95)

4. ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ (คุณธรรมข้อ 9)

ครั้งเมื่อสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมีรับสั่งให้นายข้างที่เคยเลี้ยงหลายประกายมาศปลอมเอาตะปูไปตุงเข้าหลายประกายมาศเพื่อไม่ให้พม่าสามารถมีหลายประกายมาศมาศด้วยพระองค์ได้ แต่นายข้างกลับมาแจ้งว่าไม่ได้ทำตามที่ได้รับสั่ง แต่ได้พูดขอร้องหลายประกายมาศไม่ให้พม่าซื้อออกมาได้ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทรงโกรธนายข้างมาก แต่พระองค์ทรงแสดงถึงความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งพระทัย ไม่สั่งให้ฆ่านายข้าง กลัวความผิดพลาดจะเกิดขึ้นได้ เพราะยังมีเวลาพิสูจน์คำพูดของนายข้างว่าจะเป็นความจริงหรือไม่ ดังความว่า "ครั้นจะให้ฆ่ามึงเสีย ก็ยังมีเวลาผัดอยู่ คนทั้งปวงจะคิดเตียนว่าใจเรือด่วนได้ จึงสั่งให้เอานายข้างไปจำไว้" (หน้า 90)

5. ความเป็นผู้มีเหตุผล (คุณธรรมข้อ 10)

เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องมีพระราชสาสน์มาขอตัวสมเด็จพระรามนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชไม่ไว้พระทัย ทรงพิจารณาเห็นว่าจะ เป็นกลอุบายหลอกลวง เหมือนเมื่อครั้งมังรายกะยอฉะวาออกอุบายจะจับสมเด็จพระอินทก็มีหนังสือแจ้งมาว่าอยากชมทหารที่มีฝีมือตีรบ

ต่อสู้กันด้วยพาหนะชนิดต่าง ๆ ตัวต่อตัว แต่แล้วก็จัดทหารขุมไว้จนสามารถทำร้ายและจับสมิงนครอินท์ได้ พระองค์จึงมีพระราชสาส์นตอบไปว่า "ซึ่งน้องเรามีความปรารถนาจะใคร่ดูตัวสมิงพระรามนั้นก็พอจะได้อยู่แต่เกรง เกลือกจะหาสัจย์มิได้ เหมือนเมื่อครั้งเจ้าสมิงนครอินท์ ครั้นจะให้สมิงพระรามไปอีกเล่าก็เกรงอยู่" (หน้า 72)

ครั้นเมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องมีพระราชสาส์นยืนยันด้วยถ้อยคำอันมีเหตุผล แสดงถึงสัจจะพระเจ้าราชาธิราชทรงพิจารณาไตร่ตรองแล้วจึง เชื่อ ดังความว่า "สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งในพระราชสาส์นนั้นแล้วก็ทรงเห็นว่าพระเจ้ามณฑลเกียรติทองมีพระราชสาส์นมาครั้งนี้ โดยจริงหาเป็นกลอุบายไม่ ครั้นจะมีให้สมิงพระรามไป พม่าก็จะว่ากลัว" (หน้า 73)

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชนั้นทรงมีสติปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลได้อย่างมีหลักการและละเอียดรอบคอบ ดังเมื่อมะกลอมกราบพูลถ้อยคำอันคมมีความหมายอันลึกซึ้ง พระองค์ก็ดำริในพระทัยว่า "มะกลอมนี้เฉลียวฉลาดพูดหลักแหลม เห็นจะมีปัญญาคิดการใหญ่ได้" (หน้า 75)

6. ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน (คุณธรรมข้อ 18)

เมื่อสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจะถอยทัพไปตั้ง ณ เมืองเมาะตะมะเพราะพระเคราะห์ร้ายนั้น ทรงมีความละเอียดถี่ถ้วนวางแผนการที่จะถอยทัพกับนายทัพนายกองทั้งปวง ดังความว่า "สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งดังนั้นก็ทรงพระวิตกนัก ครั้นจะเร่งรีบถอยทัพเล่าก็เกรงทัพพม่าจะติดตาม จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงว่าใครจะคิดอ่านประการใดบ้าง" (หน้า 75)

เมื่อมะกลอมออกอุบายว่า "ถ้าไปทางน้ำต้องลวงให้เห็นว่าไปทางบก ถ้าไปทางบกก็ลวงให้สำคัญว่าไปทางน้ำ" สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทรงดำเนินตามแผนการอย่างเรียบร้อยและคอบคอบอย่างยิ่ง ดังความว่า "สั่งให้เอาเครื่องพระคชาธารทัพหลวง สำหรับศึกของพระองค์ ขึ้นตระเตรียมทางบกทำเอิกเกริกให้พม่ารู้ แล้วให้ทัพเรือทั้งปวงไขว่สาแทรกเตรียมหาบคอนไว้เป็นอันมาก" (หน้า 76)

ปรากฏว่าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชสามารถลวงกองทัพพม่าว่าจะเลิกทัพไปทางบกได้สำเร็จ จึงเลิกทัพไปทางบกได้สำเร็จ จึงเลิกทัพไปทางเรือได้อย่างปลอดภัย ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชไปอยู่เมืองเมาะตะมะนั้น มีความรอบคอบตระเตรียมความพร้อมของกองทัพไว้เสมอ ดังความว่า "ฝ่ายพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งตั้งอยู่ ณ เมืองเมาะตะมะนั้นก็ให้บำรุงช้างม้าฝึกริพลทแกล้วทหารทั้งปวงทั้งสามสิบสองหัวเมืองฝ่ายใต้ไว้พร้อมแล้วจึงแต่งคนให้ไปเร่งทัพอำมาตย์ทินมณิกรอดและเจ้าเมืองเสียงและหัวเมืองขึ้นทั้งปวง มาให้พร้อมกัน ณ เมืองเมาะตะมะ" (หน้า 80)

เมื่อสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกกองทัพจากเมือง เมาะตะมะมายังกรุงหงสาวดีนั้นพม่า ล้อมเมืองหงสาวดีไว้ พระองค์ทรงวางแผนจะตีกระหนาบทัพพม่า ทรงวางแผนให้คนนำข่าวเรื่องนี้ ไปแจ้งแก่พระยาเกียรราชบุตร จะได้ทำการสำเร็จ จึงตรัสปรึกษานายทัพนายกองทั้งปวงว่า "เรา ยกทัพขึ้นมาครั้งนี้ พม่าล้อมเมืองหงสาวดีอยู่ ทำใจเราบุตรเราซึ่งอยู่ในเมืองจะแจ้งความ จะได้ กำหนดออกตีทัพพม่ากระหนาบเอาชัยชนะให้จงได้" (หน้า 80)

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมีความละเอียดถี่ถ้วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาทำ สงคราม ดังความว่า "จึงให้เตรียมกองทัพ ซึ่งจะเข้าหักค่ายที่ล้อมเมืองหงสาวดีด้านตะวันตก นั้นให้พร้อมมูลไว้ ครั้นถึงวันศุกร์ขึ้นสามค่ำเวลาอุษาโยคก็ให้ขยับพลทหารทั้งปวง เข้าหักค่ายพม่า" (หน้า 88)

ในตอนที่พระองค์จะทรงชนช้างด้วยมังรายกะยะจะวานั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ทรงเกรงว่าพม่าจะขี่พลายประกายมาศซึ่งมีกำลังและฝีงาดือกรบ จึงทรงวางแผนการอย่าง ละเอียดรอบคอบ กล่าวคือ "จึงตรัสสั่งให้ทนายช้างที่เคยเลี้ยงพลายประกายมาศเข้ามาครัส ถามว่า กูจะให้มึงปลอมเอาตะปูเข้าไปตรึงเท้าพลายประกายมาศเสียอย่าให้พม่าขี่ออกมาชนกับ กู" (หน้า 90)

7. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมข้อ 22)

ครั้งเมื่อสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งจากราชนูซึ่งเป็นโอรสของพระองค์ว่า พระองค์มีพระเคราะห์ร้ายต้องไปเสดาะเคราะห์ ณ เมืองเมาะตะมะ มีกำหนดสามเดือนจึงจะ หมดพระเคราะห์ ในระหว่างนี้ให้พระองค์พระราชทานมอบราชสมบัติแก่พระราชโอรส สมเด็จ พระเจ้าราชาธิราชทรงยอมรับความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับดวงชะตาของพระองค์ในครั้งนี้ แล้ว เสด็จจากพระราชสมบัติไปยังเมืองเมาะตะมะ ดังความว่า "ครั้นเสด็จถึงกรุงหงสาวดีแล้ว จึงมอบราชสมบัติให้แก่พระยาเกียรราชบุตร ให้ราชมนูอยู่ช่วยประคับประคองการคิด เสบียงอาหาร ไว้ให้ได้ขวบหนึ่ง แล้วพระองค์ก็เสด็จออกจากกรุงหงสาวดี ลงไปตั้งอยู่ ณ เมืองเมาะตะมะ" (หน้า 78)

8. ความเป็นผู้มีวิถนธรรม (คุณธรรมข้อ 26)

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีระเบียบแบบแผน ต่าง ๆ ทางปฏิบัติและดำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด ดังเมื่อพระเจ้า ฝรั่งมังฆ้องมีพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการมาถวาย พระองค์ทรงปฏิบัติดังนี้ กล่าวคือ "จึงให้มีพระราชสาส์นตอบ และเครื่องราชบรรณาการทดแทนโดยสมควร" (หน้า 72)

เมื่อสมิงพระรามจะไปให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องดูตัว สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทรงรักษา
ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ ด้วยการอำนวยการและประสาทรแก่สมิงพระราม ดังความว่า
"สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ตรัสอำนวยการประสาทรพระพรให้" (หน้า 73)

เมื่อมะกลอมไปพิสูจน์ในน้ำก็พบว่าพม่าโกรธาเอาไว้ ดังคำที่มะกลอมได้ทูลสมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราชไว้ พระองค์จึงตรัสสรรเสริญมะกลอม ดังความว่า "สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ตรัส
สรรเสริญ มะกลอมว่ามีปัญหาคาดถูกเหมือนคิด" (หน้า 75)

นอกจากนี้พบว่าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมมีความ
เชื่อทางโหราศาสตร์ หรือฤกษ์ยามต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดมงคล ดังความว่า "ครั้นถนัดกำหนด
สามเดือนพันพระเคราะห์แล้ว พระองค์จึงให้ทำพระราชพิธีสะเดาะนามเสียพระเคราะห์แล้วมี
พระราชกำหนดให้แก่เสนาบดี นายทัพนายกองทั้งปวง เปลี่ยนพระนามใหม่ว่า พระเจ้าสิทธิโสม
ครั้นได้มหาพิชัยฤกษ์เป็นมงคลแล้วก็ให้ยกทัพเรือขึ้นมาตั้ง ณ เมืองเสียม" (หน้า 80)

ในครั้งที่สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชให้แต่หนังสือนักรบไปถึงมังรายกะยอฉะวา ก็ทรง
มีลิมแบบแผนอันดั่งงาม ดังความว่า "ให้จัดผ้าแดงโมริลียบพัน น้ำดอกไม้เทศลียบเต้าให้สมิงอุปากอง
คุมสิ่งของเครื่องราชบรรณาการและหนังสือไปแจ้งแก่มังรายกะยอฉะวา" (หน้า 88)

ครั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจะเสด็จไปทรงช้างด้วยมังรายกะยอฉะวา ก็ทรง
แสดงถึงการยึดมั่นในแบบแผนดั้งเดิมดังความว่า

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชครั้นเมื่อถึงวันนัดแล้ว ก็ให้ผูกช้างพลายสิงหนารายณ์
เป็นพระคชาธาร ประกอบไปด้วยช้างโคตรแล่นโถมทัพดังกันล้อมวังฟังคำค่ายใหญ่เพริ้วทั้งปวง
โดยขบวนพยุหะทั้งช้างแล้วทรงพระภูษาฉลองพระองค์ ทรงพระมหามาลาสำหรับศึกไฟต้องสีตาม
ตำรับพิชัยสงคราม (หน้า 90)

ในตอนที่จะออกจากค่ายนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยึดถือฤกษ์อันเป็นมงคล
เป็นสำคัญในการออกรบ ดังความว่า "ครั้นได้มหาพิชัยฤกษ์เป็นมงคลแล้ว ก็ให้ยกกองทัพออกจากค่าย
(หน้า 91)

6. หนังสือเรื่องสามก๊กของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

สามก๊ก เป็นวรรณคดีอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของคนไทยดีกว่าเรื่องจีน เรื่องอื่น ๆ
เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นแม่กองอำนวยการแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยในสมัยพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

เรื่องสามก๊กนี้เป็นเรื่องกล่าวถึงแผ่นดินจีนแบ่งแยกออกเป็นสามก๊กใหญ่ ๆ เพราะบ้านเมืองเกิดจลาจลในแผ่นดินพระเจ้าเลนเต้กษัตริย์ผู้อ่อนแอ เกิดโจรโพกผ้าเหลืองขึ้น ประชาชนได้รับความเดือดร้อน มีการประกาศให้ผู้รักชาติปราบปรามโจรโพกผ้าเหลือง มีบุคคลสำคัญเกิดขึ้น เช่น เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ต่อจากนั้นก็กล่าวถึง การตั้งตนเป็นใหญ่ของทั้ง 3 ก๊ก คือ ก๊กของซุนกวน โจโฉ และเล่าปี่ มีการต่อสู้รบพุ่งกันโดยใช้กำลังสติปัญญาและกำลังทหารจนท้ายที่สุด สุมาเอี้ยนได้ปราบก๊กต่าง ๆ ได้ราบคาบ รวมประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมเวลาที่เกิดเรื่องสามก๊กได้ 111 ปี

สามก๊กเป็นแบบอย่างแห่งการแปลและเรียบเรียงหนังสือ เพราะใช้ภาษาร้อยแก้วที่เกลี้ยงเกลา ใช้ภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนนวนโวหารคมคาย บทอุปมาอุปไมยชัดเจน แฝงข้อความอันเป็นคติไว้มาก โดยเฉพาะในด้านการสงคราม แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน วรรณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ยกย่องว่าสามก๊ก เป็นยอดหนังสือร้อยแก้วประเภทนิทาน

ตอนที่ใช้เป็นบทเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นี้ คือตอนจูล่งฝ่าทัพรับอาเต๋า ซึ่งเป็นตอนที่แสดงให้เห็นคุณธรรมของจูล่งอย่างเด่นชัด จึงขอกล่าวถึงเรื่องราวของจูล่ง ดังนี้

จูล่ง

จูล่งเป็นตัวละครหนึ่งของเรื่อง "สามก๊ก" เป็นทหารเอกของเล่าปี่ เคยอยู่กับอ้วนเสี้ยวแต่เมื่อเห็นว่าอ้วนเสี้ยวเป็นคนหยาบช้าไม่รักษาสัจย์ จึงหนีไปอยู่กับกองซุนจ้าน จูล่งมีกำลังฝีมือมาก แต่กองซุนจ้านหาได้ชุบเลี้ยงให้สมกับความสามารถ ถึงกระนั้นจูล่งก็ยังช่วยเหลือกองซุนจ้านโดยตลอด

จูล่งได้พบกับเล่าปี่ ต่างก็มีความรักใคร่กันมาก แต่จูล่งก็ต้องติดตามกองซุนจ้านไป จึงไม่สามารถไปอยู่กับเล่าปี่ได้

เมื่อกองซุนจ้านทำสงครามมิได้ เชื้อฟุ้งที่ปรึกษาทั้งปวง จึงเสียทีแก่อ้วนเสี้ยวถึงแก่ความตาย อ้วนเสี้ยวให้ทหารมาเกลี้ยกล่อมจูล่ง ให้ไปอยู่ด้วยหลายครั้ง เพราะรู้ถึงฝีมือของจูล่ง แต่จูล่งรู้ว่าใจอ้วนเสี้ยวจึงไม่ไปอยู่ด้วยตั้งใจจะไปอยู่กับเล่าปี่

จูล่งได้พบเล่าปี่อีกครั้ง จึงได้ติดตามรับใช้ใกล้ชิดเล่าปี่ตลอดมา จูล่งมีความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อเล่าปี่มาก ได้ช่วยเล่าปี่ให้พ้นจากอันตรายหลายครั้ง

จูล่งเป็นนักรบที่มีความกล้าหาญ ไม่หวาดหวั่นกับความยากลำบากหรืออันตรายใด ๆ ปฏิบัติงานทุกครั้งยึดมั่นในระเบียบวินัยมีความรับผิดชอบสูง ผลงานของจูล่งที่นายกององชมเซชยามาก็คือตอนจูล่งฝ่าทัพรับเอาเต๋า แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมในด้านต่าง ๆ ของจูล่งอย่างสูงส่ง โดยเฉพาะด้านความกล้าหาญ ความรับผิดชอบ และความจงรักภักดีต่อพระมหาจักรี

จูล่งได้ติดตามป้องกันและรับใช้เล่าปี่โดยตลอด ภายหลังเล่าปี่ได้รับยกย่องเป็นกษัตริย์บ้าง ต่อมาเล่าปี่สวรรคต จูล่งได้รับราชการอยู่กับพระเจ้าเล่าเสี้ยนบุตรของเล่าปี่ มีความซื่อสัตย์ และได้ช่วยพระเจ้าเล่าเสี้ยนทำสงครามโดยตลอด จูล่งร่วมกับขงเบ้งทำสงครามเพื่อปกป้องคำจุนพระเจ้าเล่าเสี้ยนจนชรามากอายุประมาณ 70 ปี ขงเบ้งไม่ยอมให้จูล่งออกรบ แต่จูล่งก็อาสาคุมกองหน้า ขงเบ้งอ่อนวอนถึง 3 ครั้ง จูล่งไม่ฟัง ในที่สุดจูล่งได้ออกรบ แสดงฝีมือและความกล้าหาญให้ข้าศึกเกรงขาม ข้าศึกจึงใช้กลอุบายตอนจูล่งไว้ที่ล้อมคนเดียวรวมจูล่งตั้งแต่เข้าจนค่ำ จูล่งก็ไม่สามารถจะตีฝ่าวงล้อมออกมาได้ จูล่งเหนื่อยสิ้นกำลังลงคิดว่าตนคงเสียทีแก่ข้าศึกเป็นแน่ พอดีขงเบ้งซึ่งคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ได้ให้เตียวเป่าคุมทหารห้าพันช่วยจูล่งตีฝ่าออกมาได้ หลังจากการสงครามนี้ไม่นานนัก จูล่งถึงแก่กรรมในยามสาม เมื่อขงเบ้งทราบข่าวได้ร้องไห้รักจูล่งถึงกับสลบไปครั้นฟื้นขึ้นขงเบ้งกล่าวว่า "อันจูล่งถึงแก่ความตายนี้เหมือนหนึ่งแขนซ้ายพระเจ้าเล่าเสี้ยนหัก ฝ่ายพระเจ้าเล่าเสี้ยนก็ทรงเศร้าโศกมาก ให้แต่งศพจูล่งไปฝังไว้ในที่สมควร และให้ปลูกศาลเทวารักษ์ไว้บูชาจูล่งต่อมา"

คุณธรรมของจูล่งจากหนังสือเรียนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. การรู้จักความพอดี (คุณธรรมข้อ 6)

จูล่งได้รับพุงกับทหารของโจโฉหลายครั้งจนเสียกำลังไปมากทั้งจูล่งและม้าที่ขี่อ่อนแรงลงแต่ทหารของโจโฉก็ยังไล่ตามมาไม่หยุด จูล่งรู้ถึงสภาพของตนเองว่าหมดกำลังที่จะต่อสู้ต่อไปแล้ว เมื่อเห็นเตียวหุยยืนอยู่ที่สะพานจึงร้องขอความช่วยเหลือจากเตียวหุยว่า "ครั้งนี้เหลือกำลังข้าพเจ้านัก ท่านช่วยข้าพเจ้าด้วย" (หน้า 83)

2. ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง (คุณธรรมข้อ 14)

จูล่งมีความกล้าหาญ กล้า เผชิญกับอันตรายทุกประการด้วยความ เชื่อมั่นในตนเอง สมกับความเป็นยอดทหารของเล่าปี่ ดังความว่า "ฝ่ายจูล่ง เข้ารบตะลุมบอนอยู่ในกลางกองทัพ ใจใจ" (หน้า 84)

ในขณะที่อิโตทหารของโจโฉกับพวกอีกพันกว่าคน คุมตัวบิ๊ตก็มัดมือไว้บนหลังม้า จูล่ง เห็น ดั่งนั้นจึงเข้าต่อสู้กับอิโตและช่วยบิ๊ต ดังบรรยายไว้ว่า "จูล่ง . . . ก็ขับม้าควมเข้าไปตวาดด้วย เสียงอันดังจะรบด้วยอิโตๆ ขับม้าเข้ารบด้วย จูล่งไม่ทันได้เพลงหนึ่ง จูล่งเอาทวนแทงถูกอิโต ตกม้าตาย แล้วก็แก้มัดบิ๊ตเสีย ซึ่งได้ม้าทหารสองตัวจึงให้บิ๊ตและนางกำสุหยินขี่ม้าพาออกมา ส่งถึงต้นสะพาน (หน้า 85)

ครั้งเมื่อจูล่งจะเข้าไปสืบหานางบิ๊ตสุหยินกับเอา เต้านั้นแฮหัวอินคุมทหารประมาณห้าสิบคน ขี่ม้าถืออาวุธพร้อมยืนสกัดอยู่ จูล่งไม่หวาดหวั่น ขับม้าตรงเข้าต่อสู้ ดังความว่า "จูล่งขับม้าเข้ารบ กับแฮหัวอินได้เพลงหนึ่งก็เอาทวนแทงถูกแฮหัวอินตกม้าตาย ทหารทั้งปวงก็แตกหนีไป" (หน้า 85)

เมื่อได้ฆ่าแฮหัวอินแล้วจูล่งก็ยัง เดินทางตีฝ่ากองทัพของโจโฉ เข้าไปอีกอย่างไม่หวาดหวั่น ต่อความตาย "จูล่ง . . . ก็ควมม้าตีฝ่าเข้าไป . . . ในกองทัพแต่ผู้เดียว มิได้กลัวแก่ความตาย" (หน้า 85)

ขณะที่จูล่งพาเอาเต้าออกมาพบฮั่น เป้งซึ่ง เป็นทหารของโจโฉคุมทหาร เดินเท้ากองหนึ่ง ออกสลัดทางไว้ จูล่งเข้าต่อสู้กับฮั่น เป้ง "จูล่งก็ขับม้าเข้ารบด้วยฮั่น เป้งได้สามเพลง ฮั่น เป้งเสียที จูล่งแทงด้วยทวนตกม้าตายก็รีบตีฝ่าออกมา" (หน้า 86)

เมื่อตีฝ่าออกมาได้ก็พบกองทัพเดียวคับตั้งสกัดอยู่อีก จูล่งก็ไม่หวนหวั่น "จึงขับม้า เข้ารบด้วยเดียวคับ" (หน้า 86)

ต่อจากนั้นจูล่งก็ยังแสดงความกล้าหาญเข้าต่อสู้กับ ม้าเอี้ยม เตียวคี เจียวเหี้ย เจียวหล่า และทหารอีกจำนวนหนึ่ง ดังความว่า "จูล่งก็ขับม้า เข้ารบด้วย ทหารทั้งสี่นายเป็นสาधारณ แลทหาร เลวทั้งนั้นก็ เข้าล้อมรุมรุ่ม เป็นอลหม่านจูล่งก็ชักกระบี่ออกไล่ฟันทหารทั้งปวงล้มตายเป็นอันมาก" (หน้า 86)

ครั้นเมื่อจูล่งพาเอาเต้ามาถึง เนิน เขาก็พบจิงจิ้นกับจงสินสองพี่น้องสกัดกันอยู่ "จูล่งขับม้า เข้ารบด้วยจิงจิ้นจงสินได้สามเพลง แทงเอาจิงจิ้นตกม้าตาย" (หน้า 87)

3. ความซื่อสัตย์สุจริต (คุณธรรมข้อ 16)

จูล่ง เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นอย่างยิ่ง มีความซื่อตรงทั้งต่อตัวเองและหน้าที่ ตั้งเมื่อจูล่งยังตามหานางกำสุथินไม่พบก็ส่งคนเพื่อไปแจ้งแก่ เล่าปี่ แสดงความซื่อสัตย์ที่มีต่อ เล่าปี่ ดังความว่า "ท่านรีบออกไปเถิดถ้าพบ เล่าปี่ นายเราจงบอกว่า บัดนี้นางกำสุथินพลัดไปยังหาพบตัวไม่ เราจะสืบเสาะหาให้จงได้จึงจะกลับไป ถ้าเรามีได้นางกำสุथินแม้จะเป็นตามประการใดก็มีได้ คิคชีวิต (หน้า 84)

จูล่งถูกเดี่ยวหุยกกล่าวหาว่าเอาใจออกห่างจากเล่าปี่ไปเข้ากับโจโฉ จูล่งเป็นคนมีใจซื่อสัตย์ต่อเล่าปี่ เมื่อถูกกล่าวหาว่าทรยศคดโกง จึงกล่าวให้เดี่ยวหุยเห็นในความซื่อสัตย์ของตน ดังความว่า "ท่านอย่าว่าดั่งนั้น ซึ่งตัวเรามาซ่านี้เพราะเหตุด้วยนางกำสุथินนางบิสุथิน ทั้งสองหายไป เราเที่ยวเสาะหาอยู่จึงเข้ามาต่อภายหลัง ซึ่งเราจะเอาใจออกหากไปอยู่ด้วยโจโฉนั้นหาไม่ได้" (หน้า 85)

4. ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน (คุณธรรมข้อ 18)

ครั้งเมื่อนางบิสุथินภรรยาของเล่าปี่ฆ่าตัวตายด้วยการจมนลงในบ่อน้ำ เพื่อไม่ต้องการเป็นตัวถ่วงจูล่ง จูล่งจะได้พาเอาเต้าไปได้อย่างปลอดภัย จูล่งมีความรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วนมากทั้งเรื่องศพของนางและเอาเต้า ดังความว่า "จูล่งเห็นดั่งนั้นก็ร้องให้ จึงกวาดเอาดินถมบ่อเสียหวังจะมีให้ทหารโจโฉเห็นซากศพ จึงเอาผ้าห่อตัวเอาเต้าเข้าทำเป็นอุ้สวมนคกลงแล้ว ปลดกระดุมเกราะเสียแหวกออก เอาเอาเต้าซ่อนเข้าในเกราะกลัดคุมหุ้มตัวไว้แล้วก็ขึ้นม้าขับออกมา" (หน้า 86)

ในที่สุดจูล่งก็สามารถพาเอาเต้าไปให้แก่เล่าปี่อย่างปลอดภัย ไม่ถูกอาวุธของฝ่ายโจโฉด้วย มีเกราะของจูล่งกำลังและป้องกันกายไว้

5. ความรับผิดชอบ (คุณธรรมข้อ 19)

จูล่งมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างสูง เล่าปี่ได้มอบหมายให้จูล่งรักษาบุตรภรรยาเอาไว้ แต่เมื่อทั้งบุตรและภรรยาของเล่าปี่มาหายไปในช่วงกลางการต่อสู้ จูล่งจึงคิดว่า "จะเสาะหาเล่าปี่ก็มิพบ ทั้งครอบครัวก็หายไปจะเป็นประการใดมิได้รู้ และเล่าปี่ปลงธุระไว้แก่เราให้รักษาบุตรภรรยา มาให้หายเสียในช่วงกลางกองทัพจะนี้ดูมิบังควรนัก จำจะอุตสาห์ฝ่าฟันเข้าไปหาครอบครัวให้จงได้ ถึงมาตรว่าจะตายในช่วงกลางสงครามก็ตามเถิด แม้มีได้ครอบครัวเล่าปี่จะเอาหน้าไปไว้แห่งใด" (หน้า 84)

เมื่อจูล่งกำลังตามหาครอบครัวของ เล่าปี่อยู่นั้นก็ได้ข่าวของนางกำสรวลผู้เป็นภรรยาของ เล่าปี่ จูล่งรีบติดตามไปโดยเร็ว ดังความว่า "จูล่งได้ฟังดังนั้นก็ทั้งทราทั้งปวดเสียขับม้ารีบตามไปแต่ผู้เดียว" (หน้า 84)

ครั้นเมื่อพบนางกำสรวลแล้ว จูล่งกล่าวคำยอมรับความคิดว่า ตนเองปฏิบัติงานไม่ดี จึงมีเรื่องเกิดขึ้นดังกล่าว่า "ซึ่งข้าพเจ้ามิได้ระวังระไวท่านและให้ได้ความลำบากนั้นโทษข้าพเจ้าผิดหนักหนาแล้ว" (หน้า 84)

จูล่งได้ฝากนางกำสรวลไปให้เล่าปี่ ส่วนตนเองนั้นต้องปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบต่อไป เพราะยังไม่สำเร็จ ดังกล่าวแก่บิดาว่า "ตัวเราจะกลับไปเที่ยวสืบเสาะหานางบิสูหยินกับอาเต๋าให้ได้ก่อนแล้วจะกลับมา" (หน้า 85)

เมื่อจูล่งพบนางบิสูหยินก็กล่าวว่าคำยอมรับคิดว่า "ซึ่งท่านได้ความลำบากทั้งนี้ก็เพราะข้าพเจ้ารักษาท่านมิได้โทษมิแก่ข้าพเจ้าเป็นข้อใหญ่ แลบัดนี้ข้าพเจ้าติดตามมาพบท่านแล้วของ เชิญท่านขึ้นมาเถิด" (หน้า 85)

จูล่งคิดว่าจะต้องนำบุตรภรรยาของเล่าปี่กลับให้จงได้ เมื่อนางบิสูหยินบ่นหนักเห็นว่าตนเองจะไปมิรอดแล้ว ส่งอาเต๋าให้จูล่งรับไว้ แต่จูล่งก็มียอมรับ เพราะจะอองนำนางบิสูหยินกลับไปด้วย ดังความว่า "จูล่งก็มีรับ แต่เฝ้าเชิญนางบิสูหยินขึ้นมาถึงสองครั้งสามครั้ง นางบิสูหยินก็มีได้ขึ้น อ่อนวอนกันอยู่เป็นเวลาช้านาน" (หน้า 86)

6. ความมีศรัทธาต่อศาสนา (คุณธรรมข้อ 28)

จูล่งแสดงความเชื่อมั่นในคำสอนของศาสนาเกี่ยวกับเรื่องของบาปบุญ ดังเมื่อแก้อาเต๋าออกจากเกาะพบว่าอาเต๋ามีได้เป็นอันตรายแม้สักน้อย จูล่งได้กล่าวแก่เล่าปี่ว่า "บุญของท่านหนักหนาบุตรของท่านหาเป็นอันตรายสิ่งใดไม่" (หน้า 87)

7. ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (คุณธรรมข้อ 29)

จูล่งมีความจงรักภักดีต่อเล่าปี่เป็นอย่างยิ่ง ดังเมื่อไม่พบเล่าปี่และครอบครัว จูล่งได้เสาะหาอย่างไม่คิดถึงชีวิตหรือความเหน็ดเหนื่อย ดังความว่า "ตีตลบออกมาแล้วกลับตีหักเข้าไปเล่า เสาะหาเล่าปี่และครอบครัวทั้งปวงมิได้พบก็ตีตลบ เข้าออกจนวายอยู่แต่เวลายามหนึ่งจนรุ่งสว่างขึ้น" (หน้า 84)

จูล่งมีความจงรักภักดีต่อเล่าปี่มาก เมื่อได้รับแจ้งข่าวว่านางบิสูหยินภรรยาของเล่าปี่ ถูกทวนที่ขาเดินไม่ได้ ลุ่มอาเต๋าช้อนอยู่ที่ริมผนังตึกจูล่ง เป็นห่วงมากรีบไปหาบุคคลทั้งสอง ตั้งความว่า "จูล่งแจ้งดังนั้นก็ควรม้ารีบไปถึงตึกหลังหนึ่งไฟไหม้ยั้งแต่ผนังก็เข้าไปดู เห็นนางบิสูหยินลุ่มอาเต๋านั่งร้องไห้อยู่ริมปากบ่อ จูล่งโจนลงจากม้า วิ่งเข้าไปค้ำับแล้วก็ร้องไห้" (หน้า 85)

เมื่อจูล่งพาอาเต๋ามาจนพบเล่าปี่ ก็แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดี กล่าวคือ "จูล่งก็ลงจากม้าเข้าไปค้ำับแล้วร้องไห้ เล่าความให้ฟังทุกประการแล้วว่าข้าพเจ้าได้แต่อาเต๋านบุตรของท่านต่อมาในเกราะแลเมื่อข้าพเจ้าตีหักออกจากที่ล้อมรบพุ่งกันอยู่กับทหารโจโฉนั้นยังได้ยินเสียงร้องไห้อยู่ บัดนี้จึงไปนานแล้วมิได้ยินเสียงร้องไห้ จะเป็นอันตรายเสียก็มีอยู่แล้ว" (หน้า 87)

ครั้นเมื่อเล่าปี่รับอาเต๋ามาจากจูล่ง ก็ทำเป็นโกรธตั้งบุตรลงบอกว่าเพราะอาเต๋าคคนเดียวทำให้จูล่งเกือบถึงแก่ชีวิต แต่จูล่งมีความจงรักภักดีรีบป้องกันมิให้อาเต๋าเป็นอันตราย ตั้งความว่า "จูล่งเห็นดังนั้นก็ตกใจ รีบลุกเข้าไปรับอาเต๋าไว้ได้แล้วคุกเข่าค้ำับว่าท่านอย่าโกรธแก่บุตรท่านเลยอันตัวข้าพเจ้านี้ถึงจะตาย ก็จะไม่เอาโลหิตทาแผ่นดินไว้ให้ปรากฏ จะขอสนองคุณท่าน" (หน้า 87)

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน
วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับที่ปรากฏจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 1 คุณธรรมของพระร่วงที่ได้จากเรื่องพระร่วง

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย	2	12.50	2	6.45
2	ความเมตตากรุณา	2	12.50	4	12.90
3	การไม่โลภ	-	-	-	-
4	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ	1	6.25	1	3.23
5	การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	-	-	-	-
6	การรู้จักความพอดี	-	-	-	-
7	การไม่พูดปด ไม่พูดบิดเบือน ไม่พูดยุยงให้ เกิดความแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ	-	-	-	-
8	การมีสัจจะและความจริงใจ	1	6.25	3	9.68
9	ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ	-	-	-	-
10	ความเป็นผู้มีเหตุผล	1	6.25	4	12.90
11	ความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว	-	-	-	-
12	ความขยันหมั่นเพียร	-	-	-	-
13	ความอดทน อดกลั้น	-	-	-	-
14	ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง	-	-	-	-
15	ความกตัญญู กตเวที	1	6.25	2	6.45
16	ความซื่อสัตย์สุจริต	-	-	-	-
17	ความไม่เห็นแก่ตัว	-	-	-	-
18	ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน	3	18.75	5	16.13
19	ความรับผิดชอบ	2	12.50	4	12.90
20	ความมีน้ำใจ เป็นธรรมไม่ลำเอียง	-	-	-	-

ตารางที่ 1 คุณธรรมของพระร่วงที่ได้จากเรื่องพระร่วง (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	หนังสือแบบเรียน		วรรณคดีฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
21	ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา	-	-	-	-
22	การยอมรับความเปลี่ยนแปลง	1	6.25	1	3.23
23	การรู้จักพึงตนเอง	-	-	-	-
24	การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ	-	-	-	-
25	ความสามัคคี	-	-	-	-
26	ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	-	-	3	9.68
27	ความจงรักภักดีต่อชาติ	-	-	-	-
28	ความมีศรัทธาต่อศาสนา	2	12.50	2	6.45
29	ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	-	-	-	-
	รวม	16	100	31	100

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าคุณธรรมของพระร่วงจากหนังสือแบบเรียน ปรากฏคุณธรรม ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 18.75 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 6.25 มีหลายคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ และการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนมี 19 คุณธรรม เช่น การไม่โลภ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

คุณธรรมของพระร่วงจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ปรากฏคุณธรรม ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 16.13 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 3.23 ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ และการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์มี 18 คุณธรรม เช่น การไม่โลภ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของพระร่วงจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ
จะเห็นว่าคุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระร่วงทั้งจากหนังสือแบบเรียนและจากวรรณคดีฉบับ
สมบูรณที่สอดคล้องกัน คือ ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.75 และ 16.13
ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดทั้งจากหนังสือแบบเรียนและจากวรรณคดีฉบับสมบูรณที่
สอดคล้องกัน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ และการยอมรับความเปลี่ยนแปลงซึ่งคิดเป็น
ร้อยละ 6.25 และ 3.23 ตามลำดับ และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏทั้งจากหนังสือแบบเรียนและจาก
วรรณคดีฉบับสมบูรณมี 18 คุณธรรม เช่น การไม่โลภ การไม่ละเมินสิทธิของผู้อื่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 คุณธรรมของพระอภัยมณีที่ได้จากเรื่องพระอภัยมณี

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบบัสมบุรณ	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย	-	-	3	1.15
2	ความเมตตากรุณา	1	6.67	47	17.94
3	การไม่โลภ	-	-	1	0.38
4	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ	1	6.67	5	1.91
5	การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	-	-	1	0.38
6	การรู้จักความพอดี	-	-	-	-
7	การไม่พูดปด ไม่พูดบิดเบือน ไม่พูดยุยงให้เกิด ความแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ	1	6.67	5	1.91
8	การมีสัจจะและความจริงใจ	2	13.33	11	4.20
9	ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ	-	-	5	1.91
10	ความเป็นผู้มีเหตุผล	-	-	10	3.82
11	ความละเอียด และ เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว	-	-	4	1.53
12	ความขยันหมั่นเพียร	-	-	5	1.91
13	ความอดทน อดกลั้น	-	-	11	4.20
14	ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง	-	-	5	1.91
15	ความกตัญญู กตเวทิต	7	46.66	26	9.92
16	ความซื่อสัตย์สุจริต	-	-	1	0.38
17	ความไม่เห็นแก่ตัว	-	-	1	0.38
18	ความประณีต และละเอียดถี่ถ้วน	-	-	12	4.58
19	ความรับผิดชอบ	-	-	6	2.29
20	ความมั่นใจ เป็นธรรมชาติไม่ลำเอียง	1	6.67	11	4.20
21	ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา	-	-	1	0.38
22	การยอมรับความเปลี่ยนแปลง	-	-	2	0.76

ตารางที่ 2 คุณธรรมของพระอภัยมณีที่ได้จากเรื่องพระอภัยมณี (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
23	การรู้จักพึ่งตนเอง	-	-	7	2.67
24	การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ	-	-	28	10.69
25	ความสามัคคี	-	-	7	2.67
26	ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	-	-	23	8.77
27	ความจงรักภักดีต่อชาติ	-	-	-	-
28	ความมีศรัทธาต่อศาสนา	2	13.33	24	9.16
29	ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	-	-	-	-
	รวม	15	100	262	100

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าคุณธรรมของพระอภัยมณีจากหนังสือแบบเรียน ปรากฏคุณธรรม ความกตัญญูทศเวทสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 46.66 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 6.67 มี 4 คุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน มี 22 คุณธรรม เช่น การรู้จักความพอดี ความจงรักภักดีต่อชาติ

คุณธรรมของพระอภัยมณีจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ปรากฏคุณธรรม ความเมตตากรุณา สูงสุดคิดเป็นร้อยละ 17.94 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 0.38 มี 5 คุณธรรม เช่น การไม่โลภ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์มี 3 คุณธรรม ได้แก่ การรู้จักความพอดี ความจงรักภักดีต่อชาติ และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของพระอภัยมณีจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าคุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระอภัยมณีจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกตัญญูทศเวท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 46.66 จากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ คือ ความเมตตากรุณา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.94 ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุด จากหนังสือแบบเรียนมี 4 คุณธรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 6.67

เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ จากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์มี 5 คุณธรรม
ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.38 เช่น การไม่โลภ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏ
ทั้งจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ การรู้จักความพอดี ความจงรักภักดีต่อชาติ
และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 คุณธรรมของขุนแผนที่ได้จากเรื่องขุนช้างขุนแผน

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย	-	-	3	0.69
2	ความเมตตากรุณา	-	-	34	7.80
3	การไม่โลภ	-	-	-	-
4	ความเอื้อเฟื้อ เพื่อแม่และเสียสละ	-	-	4	0.92
5	การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	-	-	-	-
6	การรู้จักความพอดี	-	-	8	1.83
7	การไม่พูดปด ไม่พูดบิดเบือน ไม่พูดยุยงให้เกิด ความแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ	-	-	5	1.15
8	การมีสัจจะและความจริงใจ	-	-	23	5.27
9	ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ	-	-	4	0.92
10	ความเป็นผู้มีเหตุผล	-	-	10	2.29
11	ความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว	-	-	4	0.92
12	ความขยันหมั่นเพียร	-	-	11	2.52
13	ความอดทน อดกลั้น	-	-	2	0.46
14	ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง	-	-	23	5.27
15	ความกตัญญู กตเวทิต	-	-	21	4.82
16	ความซื่อสัตย์สุจริต	-	-	8	1.83
17	ความไม่เห็นแก่ตัว	-	-	1	0.23
18	ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน	-	-	17	3.90
19	ความรับผิดชอบ	1	16.67	17	3.90
20	ความมีน้ำใจ เป็นธรรม ไม่ลำเอียง	-	-	12	2.75
21	ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา	2	33.33	9	2.06
22	การยอมรับความเปลี่ยนแปลง	-	-	6	1.38

ตารางที่ 3 คุณธรรมของขุนแผนที่ได้จากเรื่องขุนช้างขุนแผน (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	หนังสือแบบเรียน		วรรณคดีฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
23	การรู้จักตัวเอง	-	-	52	11.93
24	การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ	-	-	77	17.66
25	ความสามัคคี	1	16.67	9	2.06
26	ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	2	33.33	49	11.24
27	ความจงรักภักดีต่อชาติ	-	-	2	0.46
28	ความมีศรัทธาต่อศาสนา	-	-	22	5.05
29	ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	-	-	3	0.69
	รวม	6	100	436	100

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าคุณธรรมของขุนแผนจากหนังสือแบบเรียน ปรากฏคุณธรรม ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา และความเป็นผู้มีวัฒนธรรมสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 33.33 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 33.33 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 16.67 ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความสามัคคี ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน มี 23 คุณธรรม เช่น การไม่โลภ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

คุณธรรมของขุนแผนจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ปรากฏคุณธรรมการเป็นผู้มีสัมมาคารวะ สูงสุดคิดเป็นร้อยละ 17.66 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 0.23 คือ ความไม่เห็นแก่ตัว ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ การไม่โลภ และการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของขุนแผนจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ์จะ เห็นได้ว่าคุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของขุนแผนจากหนังสือแบบเรียน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา และความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 33.33 จากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ คือ การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.66 ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุด จากหนังสือ

แบบเรียน ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความสามัคคี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 16.67 จากวรรณคดี
ฉบับสมบูรณ์ คือ ความไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.23 และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏทั้งจาก
หนังสือแบบเรียนและจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ การไม่โลภ และการไม่ละเมิดสิทธิของ
ผู้อื่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 คุณธรรมของหนุมาณที่ได้จากเรื่องราวเกียรติ

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย	-	-	1	0.22
2	ความเมตตากรุณา	-	-	8	1.72
3	การไม่โลภ	-	-	2	0.43
4	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ	1	2.78	8	1.72
5	การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	-	-	1	0.22
6	การรู้จักความพอดี	-	-	8	1.72
7	การไม่พูดปด ไม่พูดบิดเบือน ไม่พูดยุยงให้เกิด ความแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ	-	-	10	2.16
8	การมีสัจจะและความจริงใจ	1	2.78	19	4.09
9	ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ	-	-	5	1.08
10	ความเป็นผู้มีเหตุผล	4	11.11	23	4.96
11	ความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว	-	-	2	0.43
12	ความขยันหมั่นเพียร	-	-	6	1.29
13	ความอดทน อดกลั้น	-	-	1	0.22
14	ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง	9	25.00	63	13.58
15	ความกตัญญู กตเวทิต์	-	-	12	2.59
16	ความซื่อสัตย์สุจริต	-	-	3	0.65
17	ความไม่เห็นแก่ตัว	-	-	-	-
18	ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน	4	11.11	24	5.17
19	ความรับผิดชอบ	4	11.11	15	3.23
20	ความมีน้ำใจ เป็นธรรมไม่ลำเอียง	-	-	-	-
21	ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา	-	-	34	7.33
22	การยอมรับความเปลี่ยนแปลง	-	-	-	-

ตารางที่ 4 คุณธรรมของหนุมานที่ได้จากเรื่องราวเกียรติ (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	หนังสือแบบเรียน		วรรณคดีฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
23	การรู้จักตัวเอง	7	19.44	63	13.58
24	การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ	1	2.78	113	24.34
25	ความสามัคคี	-	-	6	1.29
26	ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	-	-	5	1.08
27	ความจงรักภักดีต่อชาติ	-	-	-	-
28	ความมีศรัทธาต่อศาสนา	1	2.78	7	1.51
29	ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	4	11.11	25	5.39
	รวม	36	100	464	100

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าคุณธรรมของหนุมานจากหนังสือแบบเรียน ปรากฏคุณธรรม ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเองสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 25 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 2.78 มี 4 คุณธรรม ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ การมีสัจจะและความจริงใจ การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ และความมีศรัทธาต่อศาสนา ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนมี 19 คุณธรรม เช่น การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย ความเมตตากรุณา

คุณธรรมของหนุมานจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ปรากฏคุณธรรมการเป็นผู้มีสัมมาคารวะ สูงสุดคิดเป็นร้อยละ 24.34 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 0.22 มี 3 คุณธรรม ได้แก่ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และความอดทนอดกลั้น ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ ความไม่เห็นแก่ตัว ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และความจงรักภักดีต่อชาติ

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของหนุมานจากหนังสือแบบเรียน และวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าคุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของหนุมานจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกล้าหาญและ

เชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25 จากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ คือ การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 24.34 ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุด จากหนังสือแบบเรียนมี 4 คุณธรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 2.78 ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ การมีสัจจะและความจริงใจ การเป็นผู้มีสัมมาคารวะและความมีศรัทธาต่อศาสนา จากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ 3 คุณธรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.22 ได้แก่ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และความอดทนอดกลั้น และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏทั้งจากหนังสือแบบเรียนและจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ ความไม่เห็นแก่ตัว ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และความจงรักภักดีต่อชาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 คุณธรรมของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชที่ได้จากเรื่องราชาธิราช

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย	-	-	5	1.82
2	ความเมตตากรุณา	1	4.55	9	3.28
3	การไม่โลภ	-	-	1	0.37
4	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ	1	4.55	32	11.68
5	การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	-	-	-	-
6	การรู้จักความพอดี	-	-	1	0.37
7	การไม่พูดปด ไม่พูดบิดเบือน ไม่พูดขย่งให้เกิด ความแตกแยก และไม่พูดคำหยาบ	-	-	1	0.37
8	การมีสัจจะและความจริงใจ	2	9.09	14	5.11
9	ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ	1	4.55	7	2.55
10	ความเป็นผู้มีเหตุผล	3	13.63	13	4.74
11	ความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว	-	-	1	0.37
12	ความขยันหมั่นเพียร	-	-	2	0.73
13	ความอดทน อดกลั้น	-	-	4	1.46
14	ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง	-	-	16	5.84
15	ความกตัญญู กตเวทิต์	-	-	32	11.68
16	ความซื่อสัตย์สุจริต	-	-	1	0.37
17	ความไม่เห็นแก่ตัว	-	-	1	0.37
18	ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน	6	27.27	26	9.48
19	ความรับผิดชอบ	-	-	5	1.82
20	ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง	-	-	14	5.11
21	ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา	-	-	4	1.46
22	การยอมรับความเปลี่ยนแปลง	1	4.55	1	0.37

ตารางที่ 5 คุณธรรมของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชที่ได้จากเรื่องราชาธิราช (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
23	การรู้จักพึ่งตนเอง	-	-	1	0.37
24	การเป็นผู้มีสัมมาคาราวะ	-	-	14	5.11
25	ความสามัคคี	-	-	7	2.55
26	ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	7	31.81	43	15.69
27	ความจงรักภักดีต่อชาติ	-	-	-	-
28	ความมีศรัทธาต่อศาสนา	-	-	19	6.93
29	ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	-	-	-	-
	รวม	22	100	274	100

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าคุณธรรมของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจากหนังสือแบบเรียน ปรากฏคุณธรรม ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 31.81 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 4.55 มี 4 คุณธรรม ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความเป็นผู้มีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจ และการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนมี 21 คุณธรรม เช่น การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ความจงรักภักดีต่อชาติ

คุณธรรมของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ปรากฏคุณธรรม ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 15.69 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 0.37 มี 8 คุณธรรม เช่น การไม่โลภ การยอมรับความเปลี่ยนแปลง ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ มี 3 คุณธรรม ได้แก่ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ความจงรักภักดีต่อชาติ และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าคุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ทั้งจากหนังสือแบบเรียนและจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ที่สอดคล้องกันคือ ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 31.81 และ 15.69 ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดทั้งจากหนังสือแบบเรียนและจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ที่สอดคล้องกัน คือ การยอมรับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.55 และ 0.37 ตามลำดับ และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏทั้งจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ความจงรักภักดีต่อชาติ และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 คุณธรรมของจูล่งที่ได้จากเรื่องสามก๊ก

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย	-	-	1	0.54
2	ความเมตตากรุณา	-	-	1	0.54
3	การไม่โลภ	-	-	1	0.54
4	ความเอื้อเฟื้อเพื่อแม่และเสียดละ	-	-	1	0.54
5	การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	-	-	1	0.54
6	การรู้จักความพอดี	1	4.35	7	3.78
7	การไม่พูดปด ไม่พูดบิดเบือน ไม่พูดขยงให้เกิด ความแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ	-	-	1	0.54
8	การมีสัจจะและความจริงใจ	-	-	3	1.62
9	ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ	-	-	1	0.54
10	ความเป็นผู้มีเหตุผล	-	-	11	5.95
11	ความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว	-	-	3	1.62
12	ความขยันหมั่นเพียร	-	-	7	3.78
13	ความอดทน อดกลั้น	-	-	1	0.54
14	ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง	8	34.78	50	27.03
15	ความกตัญญู กตเวที	-	-	2	1.08
16	ความซื่อสัตย์สุจริต	2	8.70	7	3.78
17	ความไม่เห็นแก่ตัว	-	-	-	-
18	ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน	1	4.35	8	4.33
19	ความรับผิดชอบ	6	26.08	16	8.65
20	ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง	-	-	2	1.08
21	ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา	-	-	21	11.35
22	การยอมรับความเปลี่ยนแปลง	-	-	-	-

ตารางที่ 6 คุณธรรมของจูล่งที่ได้จากเรื่องสามก๊ก (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	หนังสือ แบบเรียน		วรรณคดี ฉบับสมบูรณ์	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
23	การรู้จักทั้งตนเอง	-	-	2	1.08
24	การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ	-	-	13	7.03
25	ความสามัคคี	-	-	4	2.17
26	ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	-	-	1	0.54
27	ความจงรักภักดีต่อชาติ	-	-	-	-
28	ความมีศรัทธาต่อศาสนา	1	4.35	3	1.62
29	ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	4	17.39	17	9.19
	รวม	23	100	185	100

จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่าคุณธรรมของจูล่งจากหนังสือแบบเรียน ปรากฏคุณธรรม ความกล้าหาญแลเชื่อมั่นในตนเองสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 34.78 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 4.35 มี 3 คุณธรรม ได้แก่ การรู้จักความพอดี ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน และความมีศรัทธาต่อศาสนา ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนมี 22 คุณธรรม เช่น ความไม่เห็นแก่ตัว การยอมรับความเปลี่ยนแปลง

คุณธรรมของจูล่งจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ปรากฏคุณธรรมความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเองสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 27.03 คุณธรรมที่ปรากฏต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 0.54 มี 9 คุณธรรม เช่น การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย ความเมตตากรุณา ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏในวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ มี 3 คุณธรรม ได้แก่ ความไม่เห็นแก่ตัว การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และความจงรักภักดีต่อชาติ

เมื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของจูล่งจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ์จะเห็นได้ว่า คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของจูล่ง ทั้งจากหนังสือแบบเรียนและจากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์

ที่สอดคล้องกันคือ ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.78 และ 27.03 ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏค่าสุดจากหนังสือแบบเรียนมี 3 คุณธรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.35 ได้แก่ การรู้จักความพอดี ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน และความมีศรัทธาต่อศาสนา จากวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ มี 9 คุณธรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.54 เช่น การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิต และร่างกาย ความเมตตากรุณา และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏทั้งจากหนังสือแบบเรียนและวรรณคดีฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ ความไม่เห็นแก่ตัว การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และความจงรักภักดีต่อชาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย